

**BAJKE SU
ZA SVAKOGA**

Naslov: Bajke su za svakoga

Urednik: Vasko Raičević

Lektura i prilagodba na hrvatski jezik: Jelena Topčić

Prelom i dizajn: Tanja Ćurić

Izdavačice: Fondacija CURE

Za izdavačice: Jadranka Miličević

Projekat Bajke su za svakoga podržan je od strane Erasmus+ programa Europske unije. Fondacija CURE je organizacija koja implementira projekat, a partnerice na projektu su NVO Juventas (Crna Gora), Alternativni centar za devojke (Srbija), CESI (Hrvatska) i Helsinški komitet za ljudska prava – grupa LezFem (Makedonija). Bajke su napisane od strane učesnika/ca koji/e su prošli/e edukativni dio programa te potom kreirali bajke u saradnji sa Vaskom Raičevićem, dramaturgom i stručnjakom iz Podgorice (Crna Gora).

“The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.”

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ces-i
CENTAR ZA EROTIČNO I
SEXUALNO
IZOBILJEŽAVANJE

**BAJKE SU
ZA SVAKOGA**

Sadržaj

1.	Redefinisanje kodova.....	6
2.	Bjegunice.....	11
3.	Trnoružica.....	18
4.	BašČelik.....	23
5.	Malasirena.....	28
6.	Ružno pače.....	33
7.	Vještica.....	38
8.	Modrobradi.....	42
9.	Vuk i tri prašćića.....	46
10.	Nijemi jezik.....	50
11.	Snjeguljica.....	55
12.	Biografija urednika.....	60

REDEFINIRANJE KODOVA

U tradiciji postoje određeni kodovi, lako prepoznatljivi u pričama koje su prenošene s koljena na koljeno. Te su priče definirale granice morala i objašnjavale ustrojstvo svijeta pripremajući nove generacije na vječitu neizvjesnost egzistencije. Kodovi koji su se iskristalizirali u ljudskoj potrebi za pripovijedanjem strogo su određivali što čovjek mora biti, a što mora biti žena, da bi se u takvu svijetu opstalo. Kakvim se obrascima mora odgovarati da bi se dobila prihvatljiva uloga u zajednici. Taj patrijarhalni svjetonazor stigmatizirao je sve ono što je bilo drugačije, najčešće ga objašnjavajući tamnim silama. I kada se svijet promijenio, kodovi su ostali sačuvani, naročito u društvima koja gube korak sa suvremenim tendencijama ka humanističkom razvoju. Te stare slike još opstaju u našim predodžbama o svijetu, iako već odavno djeluju prilično zastarjelo.

Deset priča koje su ovdje odabrane poslužilo je kao inspiracija za nova čitanja, za redefiniranje pozicija marginalnih subjekata u pripovjednoj tradiciji. Ove priče, nastale na temelju starih, nisu napisali profesionalni pisci, pa iza njih ne stoji neka visoka estetska ambicija. Upravo zato one donose svježinu neposredna uvida, neopterećena predodređenjem poetskih odlika nekoga već oformljenog autora/-ice. U čistoći toga novog pogleda sadržana je ona izvorna jednostavnost koja je podrazumijevala dječju otvorenost prema raznolikim mogućnostima svih tih nemogućih svjetova. S takvim uvidom nema kalkulacija i svaki od naših pripovjedača mapirao je one točke koje je prepoznao kao iskrivljenja vremena u kojem živimo, koristeći se elementima i okvirnim zadatostima izvorne priče. Pronaći kritične točke u odabranim predlošcima i iskoristiti odgovarajuća pripovjedna sredstva da se te točke preoblikuju. Rezultati su pokazali koje se sve mogućnosti u ovakvu procesu otvaraju.

Tako Trnoružica shvaća da joj nije potreban nikakav princ koji bi je probudio. Ona istražuje drugačiji svijet, izvan zidina dvorca kojim upravljaju muškarci. Vizija pasivna života žene kojoj treba muška zaštita i muškarca kao jedinog izbavljenja za nju, njezina uvoda u siguran život

konvencija – zar je to jedina moguća perspektiva? Ovdje san dobiva novo značenje i okreće smisao poznate priče u sasvim drugom pravcu.

Bajka o zlatnoj jabuci i paunicama poslužila je kao osnova za priču *Bjegunice*. Ovdje je razvijena ideja ženske zajednice, kao izolirane komune u okviru mačističkog carstva. Izvorna muška pripovjedačka perspektiva zamijenjena je fokusom na kolektiv, sa središnjim motivom ljubavi i mističnim završetkom.

U ovom spektru priča, *Baš-Čelik* čini se kao najveći izazov. Ta robusna forma, sa sporednim rukavcima radnje, pruža paradigmatički uvid u tretman ženskih likova kao objekata za postizanje određenih ciljeva glavnih junaka. Sestre koje su dane zmajevima za žene i njihov brat koji kreće u avanturu tek kad je njegova žena oteta – osjećaj časti koji je diktirao užasnu odluku na početku (pitanje dane riječi) – poslije pokreće radnju i prema sukobu s Baš-Čelikom. Pitanje viteške časti (motiv srednjovjekovnih epova) ključni je pokretač radnje, a ne nikakva emotivnost ili humanizam. U ovoj verziji međutim priča je ispričana iz ženske perspektive, u intimističkome prvom licu, ali uz prelamanje priče u priči. To je omogućilo autorima/-icama da razmahnu vlastiti imaginativni svijet, dodajući fantazmagorijskom sloju bajke novu dimenziju začudnosti i avanture s melodramskim elementima.

Nasuprot tome, situacija s *Malom sirenom* mnogo je jednostavnija. Ova priča u izvornom obliku već sadrži elemente pogodne za analizu u okviru rodne teorije. U ovoj verziji ti su potencijali razvijeni i dovedeni do krajnjih posljedica. Rezultat temeljne razlike između dva svijeta (ovdje u simboličkom univerzumu rodnog određenja) jest neophodnost izbora i odricanja, jer ne može se biti s obje strane.

Priča *Ružno pače* izmještena je u jasan socijalni milje i prikazuje svijet marginalizirane zajednice čiji pojedinci/-ke moraju savladati dodatne prepreke da bi zauzeli iole pristojnije mjesto u društvu. Simbolička transformacija koja u izvornoj priči ne znači prihvaćanje od prvobitne zajednice, već prepoznavanje i prihvaćanje od druge, koja se očituje kao utočište genetski identičnih jedinki, dakle vodi k opasnoj ideji rasne segregacije. Ta transformacija u novoj priči više se ogleda u nagovještaju mogućnosti izbjavljenja vlastitim intelektualnim snagama i otuda je sama vrijednost pomaknuta s pripadnosti određenoj vrsti (koja se uzima kao vrijednost sama po sebi) na individualne vrijednosti pojedinca.

Vještica, inspirirana pričom *Kraljeva kći vještica*, dotiče se pitanja slobode. Ples kao umjetnički prostor individualnih sloboda i ritualna poniranja u srž vlastita bitka mora biti u sukobu s uređenjem koje njeguje uhodane modele ponašanja i zatamljivanje svake želje koja se kosi s tzv. javnim moralom. Figura vojnika koji dolazi iz magle i zajedno s njom nestaje ironično je i metapoetičko namigivanje tradiciji i njezinoj najčešćoj predodžbi muškarca kao viteza spasioća.

Modrobradi je također ispričan iz perspektive naratorice, a priča sadrži motive zabranjene istospolne ljubavi i onaj tako čest motiv u narodnim bajkama – udaju za starca (u nekim je pričama to druga vrsta nepoželjna muškarca, zmaj ili neko drugo čudovište). Ova priča ispričana je u prvom licu, kao intimna ispovijest, što otvara mogućnosti za suptilniju obradu inače grubih situacija i odnosa, na kojima se tradicionalni pripovjedač/-ica nikada dugo ne zadržava.

Priča *Vuk i tri prašćića* u ovoj verziji fokus pomiče prema problemu iracionalna straha od Drugog (tj. prema onome što je nepoznato i s čime bismo se kad-tad mogli suočiti). Strah od vuka, kojeg zapravo nitko nije vidio, dobiva razmjere legende i općeprihvaćenog činioca svakodnevnog života, što definira iskonsku ljudsku frustraciju Drugim, frustraciju koja je preživjela do današnjih dana. Ne treba zaboraviti da strah od suočenja s nepoznatim najčešće krije potisnutu frustraciju od suočenja s drugom stranom vlastite ličnosti.

Osebnost ove verzije *Nijemog jezika* jest u tome što pokazuje da i onda kada su pozicije zamijenjene, to ima gotovo jednake posljedice za ženski lik. Razumijevanje jezika životinja, što u *muškoj* verziji predstavlja prednost, ovdje je prokletstvo koje ženu opet stavlja u obrambenu poziciju. U *ženskoj* verziji to više nije pitanje kontrole nad svakodnevnim životnim tokovima ili vlasti nad drugim bićima, već put prema slobodi, a taj put, kao što znamo, ima svoj cijenu.

Sličan je motiv *Snjeguljice*, koju spletke i loši odnosi na dvoru tjeraju da traži bolji svijet. U svom bijegu prema slobodi nailazi na prepreke, ali i mogućnost nova prijateljstva s onima koji su slične sudbine. Naličje novih prostora s naizgled drugačijim uređenjem daje ovoj verziji povremene pesimistične tonove i upućuje na ideju o mimikriji nekih suvremenih društvenih fenomena.

Svijet, a s njim i sistem vrijednosti, nije isti kao što je bio u vrijeme nastanka ove vrste proze. Taj arhaični univerzum konzerviran je u starim pričama. Naša je dužnost da u ime humanističkih ideja novog doba ispričamo priče koje nose vrijednosti toga doba. Usprkos tehnološkom razvoju, prastara ljudska potreba za pripovijedanjem neće nestati. To je jedan isti poriv koji vječito traži nove načine da dopre do novih generacija, u svetoj službi prenošenja egzistencijalnog iskustva, ne bi li time olakšao dolazak boljeg i pravednijeg. U tom smislu, ovo nije nikakav udar na kanone tradicije, već primjena temelja kao oslonca u neprestanoj ljudskoj potrebi za nastavkom. Potrebi koja je prirodna i bezuvjetna.

BJEGUNICE

Na putu do dalekoga Čarobnjačkog carstva treba proći visoke planine, duboke šume i onda dugačke žitnice. Tek će se tad ukazati izgubljeno carstvo u kom caruje stari car Tvrdog, sa svoja tri sina. Carstvo postoji već stotinama godina. To je sasvim obično carstvo. Ime Čarobnjačko carstvo nastalo je zbog vjerovanja da su nekoć tu čarobnice živjele od bavljenja magijom. O tome se malo zna, a ionako više nitko i ne vjeruje u magiju. Stanovnici tog sela uglavnom rade za cara Tvrdog. Većina ih radi na poljima ili dućanima, čiji je on vlasnik. Car svojim sinovima ne dopušta da se miješaju u njegove poslove. On ih smatra još uvijek premladima i neiskusnima. Car vlada čeličnom rukom, a svatko tko mu se pokuša usprotiviti na neki način bude kažnjen. Oni koji se usprotive i njegovoj kazni uglavnom su protjerani izvan zidina carstva. Iako se svi mahom naseljavaju unutar zidina, kako bi se osjećali sigurnije, postoje malobrojna sela i izvan visokih carskih zidina. Jedno je od takvih i Paunsko selo. Tu žive žene paunice, a neki ih mještani zovu i bjegunice. Zanimljivo je da su prve stanovnice ovog sela zapravo bile prave žene paunice koje su zaista imale paunske repove i krila. Ni najstarije mještanke više ih se ne sjećaju. No, ono što je zajedničko svim trenutačnim stanovnicama Paanskog sela jest to da su se sve na neki način usprotivile caru ili njegovoj kazni. U carstvu se znalo, svi putovi nezadovoljnih vodili su u Paunsko selo, koje je zaista bilo obično. U njemu nije bilo cara. Zapravo, u njemu uopće nije bilo muškaraca. To se nekako samo dogodilo; već kad su prve žene naselile, počelo se podrazumijevati da je to napušteno selo mjesto namijenjeno isključivo ženama. To nije bila istina. Paunice su bile spremne u svoje selo primiti svakoga tko je htio raditi, biti ugodan i ne nametati stavove štetne za druge stanovnike. Selo je pored svega bilo bogato prirodom, imalo je predivne javorove šume, rijeke i jezero. Ostali mještani carstva uglavnom su na sam spomen Paanskog sela samo šutke kimali ili odmahivali glavom, podrazumijevajući da znaju tko ondje živi. Iako je selo postojalo skoro koliko i carstvo, poslije nekog vremena dogodila se strašna suša kakvu stanovnice ovog sela još nisu doživjele. Hrane je bilo sve manje, a njihovi usjevi bili su potpuno bez vode, isušeni i propali. Zavladao je panika zbog jeseni koja je kucala na vrata i zime koja se spremala. Trebalo je preživjeti godinu bez hrane. O povratku u carstvo nije se govorilo. Trebalo je napraviti plan. U to ime okupile su se brojne paunice u seoskom centru da govore o zimi koja

ih je čekala. Neke su šutke razmišljale o traženju carske pomoći, druge su razmišljale o selidbi u neke toplije krajeve. Uto se digne i jedna od najstarijih paunica i spomene jabuke koje su rasle uz carev dvor. Svi su već znali za jabuke koje su pripadale isključivo caru. No, nisu to bile bilo kakve jabuke. To su bile zlatne jabuke što su rasle svake godine ujesen i bile su toliko sočne da se njima cijelu godinu mogla hraniti jedna obitelj. Nikada se prije nije ni pomišljalo na to, no ovaj je put situacija zaista bila otežana, i sve su se mještanke dale u razmišljanje. Jedna od njih reče kako bi se moglo upitati cara da im se posudi par jabuka za zimu. Druga reče kako od toga nema ništa i da će pregovori otpočetak biti neuspješni. Treća reče da bi ih se moglo posuditi ili jednostavno uzeti bez pitanja. Tu ih u njihovim razgovorima prekide kucanje na drvena vrata. Sve se u isti čas okrenuše i tu na vratima vidješe devet prijateljica paunica. Otkud one tu – sve se zapitaše. Pa one su stvarne, odjeknu prostorijom.

„Žao nam je zbog situacije koja vas je snašla“, reče jedna od paunica. „Mi bismo vam mogle pomoći ako ste spremne prihvatiti našu pomoć“, nastavi ona. „Te jabuke pripadaju nama. Mi smo ih zasadile još u vrijeme dok carstva nije ni bilo. Mi ćemo ih i donijeti i pokloniti vama ako ste spremne prihvatiti naš poklon.“

U prostoriji nasta tišina. Mještanke su se nijemo gledale. Ostale su zatečene onim što su vidjele, ali jednako i onim što su čule. Pomno su promatrale jedna drugu i blago mahale glavom u znak zbunjenosti i odobravanja. Znale su da nemaju baš mnogo vremena, a ni opcija, i tu se složiše. Uzet će njihov dar. To kad dogovoriše, i izgovoriše, zapuše snažan vjetar koji kao da je odnio prijateljice paunice iz sela. Sunce na horizontu već je najavljivalo noć. Paunice su već bile na putu do carstva. Njih devet nježno se probijalo kroz zrak i za čas su se stvorile pred dvorom i uzdrmale jabuku i svaka u krilo uzela po jednu. Za mraka se vratiše u selo i ostaviše jabuke kraj seoskog bunara. Nakratko su se pogledale znajući da to ipak neće biti dovoljno za zimu, pa su svoj put planirale nastaviti i iduću noć.

No, kako je jutro probudilo cara, imao je i što vidjeti kroz prozor svoje sobe. Imao je mnogo manje jabuka nego jučer, a dobro se sjećao da nije ubrao nijednu. U pidžami se stao šetati po dvoru da ispita tko se usudio brati njegove jabuke. Kako nije našao krivca, odlučio je postaviti zasjedu. Pozvao je najmlađeg sina i rekao mu da će noćas spavati uz jabuku i da će pratiti tko to dolazi i jede njegove jabuke. Mlađi sin, sretan

zbog povjerenog zadatka, krenu se spremati i učas dođe do dvorca te se nasloni na stablo. Gledao je zalazak sunca i kako je noć polako padala na kraljevstvo, tako je i njega hvatao san. Car nije rekao sinu da je osim njega pozvao i vojsku da s kule nadgleda jabuku. S druge strane carstva, paunice su u to vrijeme bile na jezeru. Plivale su okolo i čavrljale. Nisu bile sigurne je li dobra ideja da ponove sinoćnju avanturu. Mislele su da su kupile dosta vremena, ali su znale da jabuke koje su donijele neće biti dovoljne. No, nisu znale za zasjedu koju im car sprema, te se ipak odlučiše poći. Bile su na putu i taman kad su se probijale kroz oblak što je skrivao dvorac, pred njima se ukaza i baba Paunka. Bila je to jedna od najstarijih stanovnica carstva. Bila je toliko stara da se jedva kretala i rijetko ju je tko u carstvu vidao. Baba Paunka oduvijek je glasila za staru vješticu koju su u carstvu svi gledali podrugljivo. Nikada nije otišla iz carstva iako joj je car nanio mnogo nepravde, no nije naredio da se protjera. Mislio je da je bezopasna i da neće dugo poživjeti. I same paunice ostale su iznenađene kad je vidješe, nisu čak ni bile sigurne što da misle u tom trenutku. No baba Paunka nije gubila vrijeme, nego im brzo samo reče da se za njih sprema zasjeda u dvorcu, da budu oprezne i lake poput vjetra, da budu kao jedno i da se ne razdvajaju. To reče i nestade. Kad to čuše paunice, trgoše se i nježno se stadoše u jatu njihati da bi tako stigle do jabuke. Tu su već mogle vidjeti sve čuvare, jer sve su gledale na različite strane, a jedna od njih opazi i carevoga najmlađeg sina kako se trže iz sna i krenu vikati. Čuvari su u čudu gledali u tu pojavu i nijedan od iznenađenja nije mogao reagirati. Kad su već bile toliko blizu jabuke da su je mogle dohvatiti, glas pustiše i zapjevaše.

Sve ja treptim da poletim,
Letjet' ne mogu.
Zalud što ja krila imam
Kad su žalosna.
Zalud što ja dragog imam
Kad je nevjeran.
U mog dragog tvrda vjera –
Grumen šećera.
A u mene još je tvrđa –
Rosa do sunca.
Kiša pade, šećer stapa
Eto šerbeta.

Sastaše se dva sevdaha
Šerbet popiše.

Jabuke su brale s pjesmom. Carev sin od čuda se nije mogao ni pomaknuti. Stajao je kao ukopan. U njega je gledala najmlađa paunica. Činilo se kao da ga je mazila pogledom, a u isto je vrijeme pratila svaki njegov pokret. Kad pjesmu ispjevaše, ona mu se osmjehnu te uto i nestadoše kao jata sitnih riba i tek od njih ostade točka na horizontu. Nijedna jabuka nije ostala na grani. Svaka je u krilo ubrala po tri, a putem su po carstvu ispuštale jednu po jednu, sve na krovove kuća i na trgove. Ipak su ostavile dovoljno i za zimu koja je čekala Paunsko selo. Car ostade bijesan, a najmlađi sin zateče se s jabukom na glavi. Tek kad se pomaknuo, osjetio je da je pala pored njega. Uze je u ruku, i kao da mu nešto bi jasno. Sjede na svoga konja i zaputi se kroz carstvo. Car ostade bijesan i ljut. Iz dvora se čula galama, a nitko od njegovih sluga ni prići mu nije smio.

Jutrom su već mještanke kraj bunara zatekle poveću gomilu jabuka. Tu se i one razveseliše i počеше pjevati. Bilo je to dovoljno jabuka za zimu koja ih je čekala. One ih brzo rasporediše u dvanaest vrata i zaključaše ih. Dvanaesta vrata ostadoše otključana jer je ostalo prostora da se ostave još neke stvari za zimnice.

Paunice se više ne pojaviše u selu. Dane su provodile plivajući u jezeru i odmarajući se. Jezero je bilo prelijepo u jesen. Crveno se lišće ogledalo u njemu i pravilo divan odraz, poput ogledala. Bilo je to najljepše doba godine. Paunice su bile sretnе jer su napokon mogle biti sigurne da ove zime neće biti gladnih u Paunskom selu. Čavrljale su i kikotale se, dok ih na čas ne prekide zvuk koji je podsjećao na topot konja. Kako su znale da u ovaj kraj rijetko tko navraća, pomislile su da je to car poslao vojsku za njima i tu brzo zaroniše i nestadoše pod vodom. Bio je to carev najmlađi sin. Čini se da se on dao u potragu za paunicama ili samo za jednom od njih. Zastao je pored vode da se malo odmori i divi prizoru koji nikad prije nije imao priliku vidjeti. Nagnuo se prema jezeru i ostade u čudu kad umjesto svog odraza ugleda paunicu koju je tražio. Brzo protrlja oči jer mu se učinilo da sanja. No, kad krenu posegnuti rukom za njom, njezin odraz nestade. Carević se brzo vrati do konja i već je bio spreman da se vrati u carstvo. Na trenutak je pomislio da je otišao predaleko s ovom potragom. No, tek kad se okrenuo, vidio je iza sebe mladu paunicu. Istu onu koja ga je promatrala pred dvorom.

„Otišao si daleko od kuće,“ dobaci mu ona nastavljajući, „znaš li što točno tražiš?“

„Nisam siguran,“ odvrati on, „samo sam vas htio pronaći. Mislio sam da su paunice mit i da je sva ta priča o magiji zapravo jedna velika laž. Zaprepašten sam od onog dana kada sam vas sreo. Htio sam znati nešto više o vama. Nisu mi bitne jabuke, nisam došao zbog toga, ionako ih nikad nisam ni probao.“

„Kako onda znaš da ti nisu bitne?“ upita ga ona blago podignutih obrva.

Nije odgovorio. Ni riječi.

„Ako želiš, pokazat ću ti nešto, nešto o čemu si vjerojatno čuo neke priče. Konj ti je umoran i carstvo je daleko. Mogla bih te odvesti u Paunsko selo da prenočiš.“

„Nisam baš siguran koliko bi se to svidjelo mom ocu, ali volio bih poći s tobom, iako nisam siguran ni koliko bih se ja svidio mještankama.“

„Zašto ne bi pošao i uvjerio se? Naravno, nećeš imati dvorsku sobu i sluge; osim toga, nitko ti se neće ni diviti, ali mislim da ti neće škoditi.“

„Dobro, neka bude“, odvrati on odlučno. „Poći ću s tobom.“

„Pokazat ću ti put, ja ću letjeti nisko da me možeš slijediti. Neće nam trebati dugo.“

I tu krenuše. Od sela ih je dijelila samo javorova šuma. A već su se na kraju šume nazirali limeni seoski krovovi i čulo čavrljanje. Mještanke što su se zatekle na ulazu u selo ostadoše iznenađene kad na konju ugledaše mladoga carevog sina. No, još se više iznenadiše kad pored njega sletje i mlada paunica.

„Dovela sam vam gosta, nadam se da ga prihvaćate. Umoran je. Možda bi mogao prespavati noć ili dvije ako se slažete...?“

Njih par što su se zatekle tu ne odgovoriše ništa, samo nijemo kimnuše u znak odobravanja. Znale su da nemaju ništa protiv gostiju, ni muškaraca, samo su ostale prilično zatečene carevićevom pojavom. Nisu bile sigurne što želi, ali ih je tješila činjenica da je došao s mladom paunicom. Nakon što su razmijenili nekoliko riječi, carevića odvedoše do sobe.

Konju dadoše sijena i vode, a mladome carevom sinu poželješe dobrodošlicu u selo. Rekle su mu i da je slobodan šetati se okolo i družiti se, pomagati ako želi, ali su mu posebno naglasile da ne dira u dvanaesta kućna vrata, s desne strane ulaza u selo. Kako je bio umoran, i već u polusnu samo je kimao, želeći što prije završiti razgovor da bi mogao utonuti u san. Nakon što se vrata zatvoriše i mještanke napustiše mladićevu sobu, tu se on tek osjeti opuštenim da razmišlja o svemu što ga je zateklo. U glavi je redao slike sve od trenutka kad je prvi put vidio mladu paunicu, pa kao da mu tek tad do mozga dođe misao o dvanaestim vratima. Osjećao se dobrodošlim i sigurnim u Paunskom selu. Mogao je mirno spavati, ali blago ga je kopkalo to što su dvanaesta vrata mogla skrivati. Mislio je, ako bi samo provirio i brzo se vratio, nitko ne bi ni znao da je to učinio. Onda bi mogao mirno spavati. Nema ništa loše u znatiželji, pravdao se sebi. Tako će i učiniti, odluči on i izvuče se iz sobe tiho na prstima poput vjetra. Tek što se približio dvanaestim vratima, nasloni uho ne bi li barem malo osluhnuo čuje li se odande bilo što. Kako se oslonio, istovremeno ih je i otvorio i upao unutra. Dok je ležeći tako gledao mjesečinu što je bacala sjenku po krovovima kuća, za njim su se vrata i zatvorila. Ujutro je padala kiša, pa i poslije onakve mjesečine. Čini se da je u Paunsko selo stigla jesen.

U daleku carstvu, iza sedam mora, iza sedam gora, gdje pušu svježi vjetrovi i raste svakojako cvijeće, u podnožju planina i rijeka smješteno je poveliko carstvo. Tu žive car i carica sa svojim slugama i radnicima. Velika im je želja bila imati kćer ili sina da ga poštuju i vole svi ljudi što se tu nastaniše ili samo u prolazu bjehu. Na njihovo veliko iznenađenje, i to se dogodilo ubrzo nakon njihova službenog vjenčanja. Svi se ljudi okupiše da vide i daruju buduću princezu, da joj poželev sreću i lagodan život. Na slavlje su pozvani gosti koji su poštovali cara i caricu, a tu su se našle i tri dobre vile da blagoslove novi život i poklone joj sve što je za sretan život potrebno. Prva joj darova ljepotu i osmijeh, druga dobrotu i sreću, a treća tek što je zaustila da kaže svoje želje, kad se ukaza i namrštena nepozvana vila. Sva od bijesa i ljutnje nepozvana vila baci kletvu kojom djevojčicu i carstvo osudi na šesnaest godina agonije – odrastat će u izobilju i ljepoti, sretna i vesela, a potpuno nesvjesna i nesavjesna. Kada spozna neiskrenost i nedosljednost svih koji je okružuju, izgubit će razum i pasti u vječit san. Kad to ču treća vila, što još je imala pravo na svoju želju, odlučila – koliko je to moguće – ublažiti bačenu kletvu i u to ime djevojčici poželila da joj barem san bude miran.

Nakon te noći i izrečene kletve kraljevstvo je nastavilo živjeti u izobilju, trudeći se princezu skriti od svega što ljubav i dobrota nisu. Svi su se divili njezinoj ljepoti, unatoč tome što najljepša u kraljevstvu bila nije. Kada bi princeza iz prekrasnog vrta donijela mirisne ruže u prostoriju za objed, svi su se danima divili njezinu trudu i domišljatosti. Godine su prolazile, a princeza je i dalje živjela okružena pažnjom sluga i roditeljskom brigom. Bližio se princezin šesnaesti rođendan i cijelo je kraljevstvo marljivo radilo na pripremama za slavlje. Aurora je prvi put osjetila pometnju, gledajući kako se svi užurbano kreću i trude da rođendansko slavlje savršeno bude. Toliko su bili zauzeti poslom da su je jedva i primjećivali. Nezadovoljna zbog nemara drugih otišla je do kuhinje i zatražila da im pomogne pripremati kolače. Jedan je kolač pravila kuharica, a drugi princeza. Kada su kolači gotovi bili, princezin kolač neuredan bješe, šlag nije podjednako nanesen bio, a jagode nepravilno poredane. Kolač čak nije bio ni dovoljno slastan. Stajala je po strani i gledala kako svi hvale spretnost njezinu i govore kako je to najukusniji kolač na svijetu. Međutim kada je kuharica donijela kolač i stavila ga

pored princezinog, princeza je ponovo postala nezadovoljna zbog toga kako se sluge ponašaju prema njoj. Kuharičin kolač bio je krasan, šlaga je bilo podjednako na svakom dijelu, a jagode u savršenu redu. A tek okus... Princeza je bila sigurna da je to najukusniji kolač koji je ikada kušala. Ali tom se kolaču nitko divio nije. Kada kralj i kraljica u kuhinju udoše, da pogledaju kako se odvija rođendanski plan, namrštiše se i odmah počеше vikati na sluge: „Zar da ovakav kolač iznesemo večeras princu?! Zar da nam se smije čitav kraj?!“

Kralja prekinu potom jedan od sluga: „Psst, taj kolač je napravila princeza naša.“ Potom nastade muk. A princezu kao da u srce ubolo je nešto i divije joj se suze niz lice tiho spustiše.

Kralj, shvativši što učini, reče: „Kćeri moja mila, ja sam se zbog uzbuđenja velikog i radosti šalio malo. Večeras, kada bude tvoja prošnja, najponosnija će biti obitelj tvoja i ovaj kolač iznijet ćemo princu za dar, što punoljetnost tvoje čekao je kao buđenje iz dubokog sna.“

Princeza više ništa nije čula, pred očima joj je bila samo tuga. Živjela je bez istine, bez osuda i daleko od svega što je drug svađi. Htjela je znati samo jedno: zašto je živjela u laži. Kralj joj reče za crnu kletvu, a princezu još veća tuga obuze.

Princeza istrča u vrt, pojuri prema šumi, trudeći se da joj nitko ne ugleda.

Lutajući šumom, na hrastu staru opazi biće malo kako skakuće.

„To je vjeverica“, reče princeza.

„A zašto mi se ne pokloniš i ne poljubiš ruku?“ sva u čudu nastavi princeza.

Gromoglasno se nasmija vjeverica: „Eto kakve sam ti ja sreće, umjesto hrane nailazim na šaljivdžije neke. A vidim, ni rep nemaš“, nastavi se smijati ona. „A i žuta je tvoja kosa“, reče i odskakuće iza hrasta.

Princeza u srcu osjeti bol i poželje nazad u dvorac poći. Zamišljena i tužna sjela je na kamen, a potom njezine misli prekinu buka što dolazila je iz obrasla žbunja.

„To su moje mrkve“, reče jedan zec.

„Ne, ja sam ih prvi vidio“, odgovori drugi.

„Ali ja sam ih iskopao, a ne ti“, prekinu ga prvi.

„Dosta! Odlazim iz šume, a ti se odsad snalazi sam.“

Kada to ču, princeza pride bliže i upita: „A zašto se svadate, zar nema za sve dovoljno hrane, zar ne biste trebali, jer ste braća, biti složni?“

„U ovoj šumi nitko već odavno složan nije, mlada damo“ reče jedan od njih i obojica nestadoše u žbunju gustom.

Princeza vjerovati nije mogla, jer cijeli život u slozi je odrastala. Nasloni glavu na drvo i pogleda u nebo, te ugleda najmudrije biće u šumi cijeloj.

Bila je to sova.

„Sovo, zašto mi se ne klanja i ne divi životinja nijedna? Zar samo roditelji za kletvu moju znaju?“

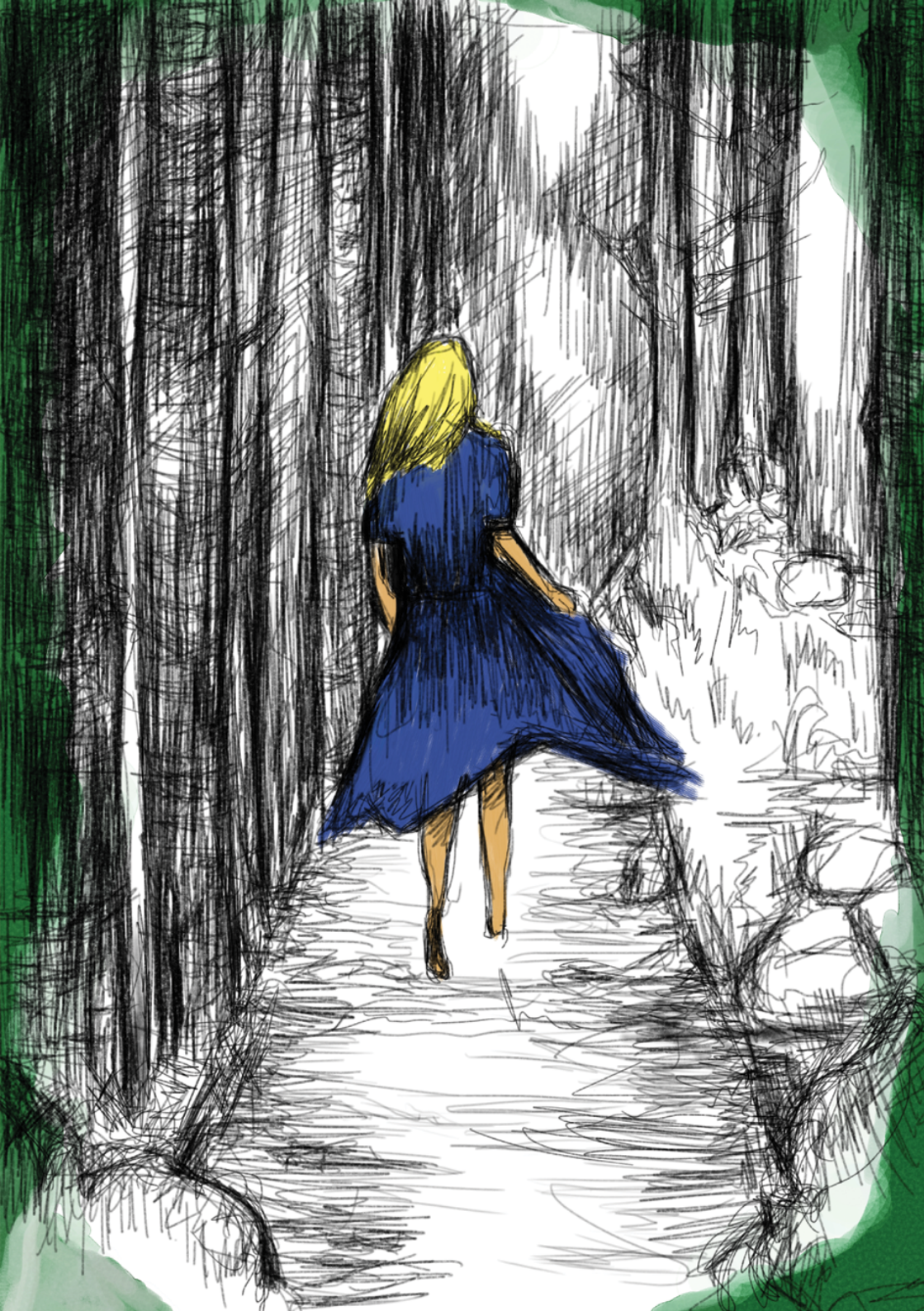
A sova kao da ni vidjela je nije, letjela je s jedne na drugu stranu, bez ikakvih misli i brige.

Ali princezu ugleda princ sav dražestan, sav mio, znajući od kralja za sve što se tog jutra zbilo.

Nije čekao dugo, samo pokloni se i reče: „Najmilija princezo, moja čast i dužnost je da vas otpratim nazad do dvorca, gdje je vaša obitelj i ljudi koji vam dobro žele, a potom ćete kraljicom mojom se zvati i više nizašto nećete morati znati.“

Princezu je opio njegov glas, a tek njegova ljepota i riječi što podsjetiše je na dane provedene u dvorcu i bezbrižnoj ali lažnoj sreći. Osjeti toplinu i spas, netko će je opet voljeti i diviti joj se. Princ je obgrli i prinese joj lice svoje, a princezi kao da se trnje zari u usne, poput rose, svježje. Taj bol podsjeti je na to zašto pobjegla je iz dvorca i od roditelja svojih.

Otrgnu se iz prinčevih ruku: „Ne, prinče, ne želim ti se predati, ne želim da ostatak života mog prođe kao jedan običan predah, ne želim u tebi spas sniti i opet na javi da nikada taj san ne mogu doći. Moj spas samo u meni je, ja želim znati i za lijepu i za ružnu stranu svijeta, i ono što dobro je i ono što je zlo.“

Ne želim se više od kletve kriti, jer ja sam jaka i naučit ću se nositi sa snom, a ako s vama ostanem, pobijediti ga nikad neću. Ja se ne bojim, jer moja kletva ne znači da sutra umrijet ću, a i ako umrem, to kraj nije, jedino će kraj i moja smrt biti ako ne prihvatim svijet i ne pronađem u sebi od istine cvijet. Bez tebe, bez roditelja i sluga dragih, odlazim u novu zoru spas za sebe potražiti. Zbogom, prinče!“

Kada izreče to, pade i spusti dlanove, zlaćanom kosom obgrli travu i sklopi oči.

Princ, uvjeren da moć jedino njegov poljubac ima, spusti usne na usne njezine i pomisli da će princeza iz sna njemu doći. Ali princeza ne otvori oči.

U daleku carstvu, iza sedam mora, iza sedam gora, gdje pušu svježi vjetrovi i raste svakojako cvijeće, u podnožju planina i rijeka smješteno je poveliko carstvo. Tu živi princeza što ostavila je već jedno, još veće carstvo, i preživjeti uspjela je kletvu, jer vjerovala u sposobnost je svoju i imala volju za istinom veću od svakodnevnih strahova, koji poput kletve gmižu i na kralja i na slugu. Hoće li te kletva tvoja učiniti jačim ili ćeš u okrilje laži pasti, a ne naći snage u sebi da bilo koju kletvu pretvoriš u leptira, koji leti visoko, visoko, i ne vraća se tebi više nikad?

**Bajke kreirane od strane učesnika/ca iz Bosne i Hercegovine
Azra Dilberović, Dalila Žiga, Mirza Halilčević, Vanja Lazić*

BAŠ-ČELIK

Grane su rezale gola ramena, spavaćica je već odavno bila poderana, a noge umorne od duga trčanja. Sve mi je bliže, osjećam... Šuma postaje tamnija, a njegove kandže sve se brže približavaju mome tijelu. Tražim, ali ne vidim zaklon, dah mi postaje sve kraći, saplićem se...

„Rouz, probudi se, Rouz, molim te, ljubavi, probudi se, to je samo san, još jedna noćna mora.“

Znoj je okupao moje tijelo, snažan zagrljaj podsjeća me da sam na sigurnom.

„Hvala ti, Mona...“

„Ne, ne zahvaljuj mi, ne ponovo, noćas ne želim slušati koliko me voliš. Željela bih znati što sanjaš, kakva je to trauma koja ti krade mirne noći. Možda će ti biti lakše ako to podijeliš sa mnom.“

Duga stanka sve mi je jače stezala grlo i sasvim nesvjesno s mojih usana skliznula je dotad neispričana priča.

„Prije nego što sam srela tebe i postala ovakva kakva sam danas, moj otac, kralj Verseje, dao me za ženu kraljeviću koji mi je spasio život ubivši zmiju i divove koji su se godinama hranili našim narodom. Iako ga nisam voljela, ni njega niti jednog drugog muškarca, nisam imala hrabrosti da se suprotstavim očevoj želji. Dugo sam se trudila da ga zavolim, međutim bila sam sve tužnija jer mi je život prolazio s nekim koga ja nisam izabrala. Jednog dana otac je krenuo u lov i zamak ostavio na čuvanje mome mužu. Pred polazak dao mu je devet ključeva od devet odaja, pritom mu rekavši da ne otvara samo devetu, ali znatiželja mu ne dade mira. U toj prostoriji nalazila se svirepa, krilata neman, Baš-Čelik. Svojom dosjetljivošću i lukavstvom namami kraljevića i ovaj ga oslobodi. Da bi kaznio moga oca, koji ga je mnogo godina držao okovana, oteo me i odveo u svoju pećinu. Tu počeh moje noćne more, ali to nije sve.“

Danima sam razmišljala kako da se oslobodim ove nemani, ropstva, ali i počnem bolji život daleko od oca, kraljevstva, nametnutog braka. Dugo sam pokušavala pridobiti njegovo povjerenje i saznati ima li uopće

slabosti. Nakon mnogo bezuspješnih pokušaja napokon mi otkriva da je njegovo junaštvo u ptici koja živi u tijelu planinske lisice. Nakon što se Baš-Čelik jedne noći vratio veoma umoran, čvrsto je zaspao, a ja sam iskoristila priliku i pobjegla. Dugo sam trčala ne osvrćući se. Kad sam već duboko zašla u šumu, pokušala sam se nekako orijentirati. U jednom trenutku začula sam neku melodiju te odlučih saznati odakle dolazi. Bili su to najtužniji zvuci koje sam ikad čula, ledili su krv u žilama, i da sam nekim slučajem bila instrument, moja trenutačna bol tako bi zvučala. Stajala je tu okružena bijelim brezama tupa pogleda kao da do nje ne dopire ništa ovozemaljsko... Odmah sam znala da je to Rasin.

Nisam ni primijetila da sam se zanjela sjećanjem na staru poznanicu, sve dok Mona znatizeljno ne upita:

„Tko je to, tko je Rasin?“

„Zar nisi čula legendu o proketoj polu-ženi, polu-srni, biću koje je živjelo osuđeno na samoću u šumi? Istoj šumi u kojoj je mnogo godina prije živjela Tena, boginja životinja. Tada su se mnogi stanovnici obližnjeg sela bavili krivolovom, a među njima se najviše isticao jedan mladić. Priča se da je bio najsposobniji – precizne strijele i brze misli, snažnih ramena, oštih crta lica i prodornog pogleda. Boginja ih je često uhodila ne bi li doznala za njihove planove i nerijetko je sva njezina pažnja bila usmjerena na njega. Dugo je spašavala sve koje je mogla, ali lovci su bili sve nemilosrdniji. Nitko nije ni bio iznenađen kad je najozloglašeniји skovao plan. Odabrao je trojicu najsposobnijih lovaca, naredivši im da uhvate četiri zmije, četiri vuka i četiri ptice do ponoći. Kad njih trojica ispuniše njegovo naređenje, on sakupi sve lovce i zatraži ih da opkole cijelu šumu. Tad zapali četiri zmije, četiri vuka i četiri ptice, pa ih pusti. Životinje, izbezumljene od bola, otpuzaše, otrčaše i razletješe se na četiri strane svijeta, a pred njegovim očima nastaje ogroman požar, te se počeo odvijati njegov zlokobni plan da napravi najveći ulov ikad zapamćen. Vatra je ubrzo zahvatila cijelu šumu. Na sve strane uplašene su životinje bježale, čuli su se bolni krici, grane i kosti su pucale, a huk plamena sve je jače nošen stravom odjekivao. Iako se osjeti nemoćnom, Tena trčala šumom pokušavajući spasiti što više života. U boli i svjesna da ne može ništa više učiniti, ona od bogova zatraži pomoć.

Kada je došao trenutak odluke, postade svjesna zastrašujuće istine da sve

ovo vrijeme ona ustvari voli čovjeka koji je izazvao ovu nezapamćenu katastrofu. Ponudi svoju besmrtnost da bi vrhovni bogovi lovca pretvorili u hrast, što oni i učiniše. Stajala je nijema i nepomična, gledajući u nekadašnju ljubav u želji da izgori baš tu s njim, svjesna da je njihov jedini spas u pepelu. Hektari starih jela, breza i borova gorjeli su do kasna jutra. Ostalo je samo zgarište i tek nekoliko preživjelih životinja koje je Tena uspjela spasiti. Godine su prolazile, biljke su počele rasti, insekti našli svoje stanište, a ptice ponovo sviše svoja gnijezda, medvjedi naseliše pećine i ostala divljač nađe zaklon. Šumom je lutalo lane čije je cijelo stado izgorjelo ili ubijeno, usamljeno se kretala skrhana bolom i tražila nekoga svog. Dugo lutajući naišla je na dio obrastao bijelim brezama i privuklo ju je svjetlo koje je isijavalo u središtu tog šumarka. Pod opalim ali neuvelim lišćem nalazilo se srce boginje, čije je smrtno tijelo izgorjelo. Breze su se zanjihale, vjetrovi su zviždali kroz krošnje i ona, iscrpljena od duga lutanja, osjeti glad i pojede lišće, a s njim i srce. Nije ni slutila da se u njoj začelo biće koje će igrati veliku ulogu u mom životu. Na porođaju je Rasinina majka srna umrla, a ona je zbog prokletstva koje je nosila bila osuđena da bude polu-žena, polu-srna, čija su rebra bila okom vidljiva, a svakim daškom vjetra kroz njih se mogla čuti melodija koja je ledila krv u žilama i koja me privukla. Zahvaljujući toj famoznoj simfoniji lovci, a i svi slučajni putnici, zaobilazili su tu šumu. Bila sam prva i jedina koja joj je prišla. Iznenadila me njezina ravnodušnost. Poslije sam shvatila i zašto je bila takva. Nitko, pa čak ni najhrabrije životinje, nisu joj prilazile. Omotana ožiljcima od uzaludnih pokušaja da sebi oduzme život, sve od pogleda do stava u nekome drugom probudilo bi strah, ali ja sam ostajala s njom, suosjećala sam s njom u njezinoj patnji. Duge noći i dani u sjeni visoka rastinja zbližile su nas, ispričala sam joj svoju zlu sudbinu, a ona meni sve pojedinosti svoga prokletstva. Svakog jutra brala sam najljepše cvijeće i stavljala ih u njezina rebra pa muzika i nije bila toliko jeziva. Obje smo bile svjesne toga da neću biti slobodna napustiti šumu sve dok je Baš-Čelik živ, jer me Rasin neće moći do vijeka štititi. Tako smo skovale plan upuštajući se u velik rizik, ali to je bio jedini put k slobodi.

Jutarnje sunce obasjalo je cijelu šumu dok su kapi rose sjale na mladoj travi i tek procvjetalu cvijeću. Rasin je dobro poznavala šumu i naslućivala je gdje ćemo pronaći lisicu koja je u sebi nosila Baš-Čelikovo junaštvo. Ostavljajući za sobom zelene ravnice, bilo je sve teže probijati se kroz neprohodno trnovito žbunje, koje je godinama opasavalo vrh krševite planine. Iscrpljena tijela našla su konak kraj jezera, čija je voda bila toliko bistra da se mjesec narcisoidno ogledao u njoj.

Umorne, brzo smo zaspale. Ne sjećam se točno kada me Rasin probudila rekavši da je čula nešto u vodi. Uplašene, sakrile smo se u obližnjem žbunju i nadale se da nas Baš-Čelik nije pronašao. Ono što je uslijedilo iznenadilo nas je. Tlo pod nama se zatreslo, voda rastvorila i iz nje se na jasnoj mjesecini pojavi utva šestokrila koja se u trenu preobrati u lisicu i spretno se dočeka na noge. Već sljedećeg trenutka Rasin ju je zgrabila, pa raspори lisičje tijelo o oštro planinsko stijenje. Tada iz lisičjega beživotnog tijela izletje malena ptica koja poletje k nebu, a moja spasiteljica srnećim nogama odskoči i zarobi je u kavez, sačinjen od njezinih rebara. Dok se sunce rađalo uz cvrkut ptica, shvatile smo da nas više ne prati jezivi zvuk koji je dolazio iz njezina praznog trupa. Spuštajući se prema podnožju planine, nosio nas je osjećaj blaženstva i bezbrižnosti. Slabost jednoga užasnog stvorenja postade Rasinino spasenje i dade joj priliku da bude voljena zaštitnica šume, u kojoj, vjerujem, i dan-danas možemo čuti cvrkut ptice koja je našla smisao u njezinim grudima.“

Monine oči napuniše se suzama, koje poletješe k našoj postelji, te me još jedanput čvrsto zagrlji. Prošaputa:

„Hvala ti što si imala povjerenja i ispričala mi svoju priču. Ne mogu vjerovati koliko dugo sama nosiš taj teret, a sve si ga vrijeme mogla podijeliti sa mnom. Trebaš znati da ću uvijek biti tu, bez obzira na sve.“

„Znam,“ rekla sam, „znam...”

I zaista osjetih neopisivo olakšanje.

„Skoro je svanulo“, kazala je. „Hajde da ispratimo ovaj izlazak sunca.“ Uхватила me za ruku i ja pođoh za njom, ostavivši iza sebe krevet pun jezivih noćnih mora i odlučna da od danas idem samo ususret ljubavi.

MALA SIRENA

Daleko na morskoj pučini, voda je modra poput latica najljepšeg kaćuna, a bistra poput najčišćeg ogledala. Veoma duboka, dublja nego što ijedno sidro može doseći. Na dnu mora nalazio se zamak sagrađen od školjki, s krovovima prekrivenima biserima, veličanstven i dostojan života jednoga kralja svih mora. No njegovo najveće blago ne bijaše u prostranim dubinama, šarenim koralima i sjaju bisera, već u sreći i zadovoljstvu njegova naroda. Triton, morski kralj, bio je voljen i poštovan zbog pravične vladavine, nastojanja da život svih morskih bića učini što dostojanstvenijim. Znao je poštovati različitosti i donosio je zakone koji su morsko dno činili mjestom koje se moglo samo poželjeti. Kralj je imao šest kćeri, sve bijahu divne djevojke, posvećene dobrobiti svog naroda. Kraljevstvo ih je voljelo i poštovalo koliko i kralja. No najmlađa se uvijek izdvajala, bila je tiha i zamišljena, često bi provodila vrijeme sama istražujući razne vrste morskih biljaka.

Kao i svakog dana u suton, Ariel bi otplivala do svoje omiljene stijene i sjela promatrati kako se sunce davi u moru, dok se bezbroj nijansi ružičastih i ljubičastih zraka razlijeva po horizontu. Bezbrizno promatrajući prizor začu glasan vrisak negdje iza sebe. Ona skoči u vodu i otpliva u pravcu iz kojeg je došao zvuk. Kad se primakla, shvati da je vrisak ispustila djevojka koja je sad ležala u nesvijesti. Ariel je hitro odvuče do obale. Kada se osvijestila, djevojka počne plakati, a Mala sirena od tuge čvrsto stegnu tijelo prekriveno mokrom zelenom haljinom i dugom, crnom raspletenom kosom. Kad jecaji utihnuše, djevojka se predstavi kao Erika, kći kralja Cedrica, koji vlada kopnenim carstvom.

Drhtavim glasom Ariel zabrinuto upita: „Zašto si pokušala oduzeti sebi život, zar plavetnilo vode i neba, zelenila šuma, cvrkut ptica tebi ne znače ništa?“

„Kraljevstvo kojim moj otac vlada je tužno mjesto, mjesto odbacivanja i neprihvatanja. Želi me udati za mladića kojeg i ne poznajem, a nikada nisam zavoljela ni one koje sam upoznala. Danas je sklopljen ugovor da će vjeridba biti za dva tjedna i ne, ne mogu živjeti tako, radije ću se odreći svih ljepota koje okom možeš vidjeti nego živjeti život onako kako ga ne osjećam.“

Usljedi duga tišina, dok su se posljednji zraci sunca prelijevali na mokrim tijelima. Njihovi se pogledi susretoše i usne spojiše. U tom je trenutku granica koja dijeli dva nespojiva svijeta nestala i oni kao da su se stopili u jedan. Obje su bile svjesne da je njihova ljubav nemoguća dok god jedna živi na kopnu, a druga u moru. Tada se dogovoriše da se Erika vrati u svoje carstvo i da se svakog dana u isto vrijeme sastaju na ovoj obali. Kako su dani prolazili, njihova je ljubav bivala sve jača, kao i njihova želja da žive zajedno. Jednog dana Ariel je plivajući kroz svoje carstvo čula da Ursula, morska vještica, posjeduje moć da preobrazi kopnena bića u morska. Ursula je živjela u neobičnoj šumi pokraj njihova kraljevstva, drveće i grmlje bijahu same hobotnice; napola životinje, napola biljke. Postojale su razne priče o Ursuli i mnogi su je se plašili, ali Ariel je bila odlučna, te se uputi u šumu. Kada naiđe na veliku kuću, stade ispred vrata i pomalo uplašeno zakuca. U trenu se otvoriše i pred njom se pojavi visoka, namrgođena, polu-žena, polu-hobotnica, crnih očiju bez sjaja i kratke sijede kose, koja reče:

„Znam već po što dolaziš, draga moja, spremila sam napitak za tvoju voljenu; prije nego što sunce zađe, treba ga popiti. Ali znajte da će se ona morati zauvijek odreći svoga života na kopnu, svojih pluća i nogu!“

Te večeri, kada su se po dogovoru našle na obali, Ariel veselo podijeli vijest sa svojom voljenom, koja bez razmišljanja pristade, uze napitak i ispi ga. Jarka svjetlost obasja njezine noge i zaslijepi ih obje. Kada je svjetlost nestala, a one otvoriše oči, Erika je umjesto nogu imala dug i sjajan rep. Ona, sigurna u svoju ljubav, ispruži ruku, koju Ariel radosno prihvati i one prvi put zajedno zaroniše.

Dok je Ariel Eriki pokazivala svoje omiljene koraljne grebene, iza visoke morske trave začuše komešanje i znatiželja ih privuče bliže. Tad shvatiše da slušaju šapat Ursulinih jegulja, stvorenja zmijolika oblika, sivosmeđe boje, prošarane crvenom na donjem dijelu trupa, koja nemaju krljušt, već im je tijelo pokriveno debelom kožom i služi koja im služi kao zaštita. Razgovarale su o Ursulinu planu da zavlada kopnenim kraljevstvom tako što će začarati kralja i udati se za njega, te ga otrovati vinom. Čuvši to, njih dvije pojuriše ka kopnu. Ugledaše svadbenu ceremoniju baš na onoj plaži na kojoj su se njih dvije sastajale. Vidješe i prelijepu ženu u kraljevu zagrljaju. Dok su razmišljale kako da spase kralja Cedrica od sigurne smrti, spaziše Ursuline jegulje kako hrle prema njima, a one, preplašene, počеше bježati. Međutim, jegulje ih vrlo

brzo sustigoše. U tom trenu more se otvori i Triton, kralj dubina, odagna morske nemani.

Triton ih tada ljutito upita:

„Zašto ste se same odvažile na ovako opasan zadatak, zar ne znate da uvijek možete računati na moju pomoć? Zar ste tako lakomisleno ugrozile svoje živote?“

Obje, sad već svjesne toga da same ne mogu poraziti zlu vješticu, zamoliše Tritona da im pomogne, te se zajedno uputiše prema plaži...

Stigoše na mjesto vjenčanja baš u trenutku kada su mladenci trebali ispiti zdravicu. Kopno se zatrese, digoše se veliki valovi na kojima se pojavíše kralj Triton, Ariel i Erika.

„Tata, stani!“ povika Erika. „Vino je otrovano, tvoja izabranica je morska vještica i želi te ubiti i zavladata kopnom!“

Kako kralj nije vjerovao, ona mu ote čašu iz ruke i ispi otrov namijenjen njemu. Istog trena pade mrtva. Straža opkoli Ursulu, a ona, vidjevši da je zatočena i bespomoćna, reče:

„Ako želite da se princeza spasi i da njezino srce ponovo počne kucati, mora je poljubiti osoba koja je voli više i od sebe same.“

Kralj Cedric nije znao postoji li takva osoba. Očajan, počeo oplakivati svoju kćer, ne znajući kako da joj pomogne. Uplašena i skrhana bolju, Ariel zamoli Tritona da je na valu spusti na plažu i priđe Erikinu nepomičnom tijelu. Uze je u zagrljaj, srce joj zatreperi i ona spusti svoje usne na njezine. Djelovanje napitka prestade i Erika otvori oči. Svi shvatiše da je Mala sirena bila ta koja ju je voljela svim svojim bićem. Kraljevoj sreći nije bilo kraja, njegova je kći spašena. Očaran dirljivim prizorom, on shvati koliko je pogriješio kada je osudio njihovu ljubav, te tada odluči da će vladati kraljevstvom na sasvim drugačiji način. S Tritonovom pomoći izmijeniše dotadašnje zakone i na kopnu počeo borba za jednakost, koja i danas traje.

Ariel i Erika odlučiše se vjenčati, te su im očevi priredili ceremoniju kakva nikad prije nije viđena. Na onoj sudbonosnoj obali redovi bijelih stolica okrenutih prema horizontu krase ljiljani i jasmin, čiji je miris nosio vjetar kroz bijele haljine gostiju. Osmijesi su im blistali na licima,

a oči im bile pune nade. Muzika se čula duboko u šumama i nadaleko na pučini. Sudbonosno „da” otvorilo je još jedno poglavlje života koje je pred ovim mladim djevojkama.

**Bajke kreirane od strane učesnika/ca iz Crne Gore
Hana Konatar, Marija Jovanović, Irma Rastoder, Nikoleta Bojanić,
Tijana Đurović*

RUŽNO PAČE

„Ali ja želim ići u školu!“ povika Melisa i uplakana istrči na ulicu.

Dvadeset godina prije, zvuk zvona označio je završetak školske godine i ispunio dvorište dječjim smijehom. Lice neke druge djevojčice prekrila je tuga. Bio je to kraj njezina četverogodišnjeg školovanja. Njezina obitelj imala je drugačije planove. Udali su je i rodila je djecu. Najmlađa od njih bila je Melisa.

Od malih nogu Melisa je bila kao i sva druga djeca na svijetu. Voljela se igrati skrivača, crtati u pijesku i listati slikovnice. Ipak su je najviše zanimali brojevi i slaganje kamenčića u hrpice, od najmanje do najveće. Najdraža igračka bila joj je abakus, koji je sama izradila od grančica i žirova koji su padali po limenom krovu njihove trošne kućice. Ubrzo je došao dan kad je spakirala šarene bilježnice u školsku torbu koju je naslijedila od starijeg brata.

„Ona Melisa je prljava i smrdi“, rekla je jedna djevojčica iz razreda.

„Meni je mama rekla da je ona Ciganka“, dodao je dječak iz predzadnje klupe.

„Oni samo prose i krađu“, čulo se šaputanje iz drugog reda.

Melisa je sjedila pognute glave, bojila u bilježnici podnožje bijelog svjetionika i odbrojavala minute do završetka malog odmora. Ni ovaj put nije imala nikoga s kim bi se družila.

Usamljeni dani postali su mjeseci, a mjeseci godine. Melisa nije dobivala pozivnice za rođendane, posljednju su je birali u igri graničara, a školske izlete provodila je uz učiteljicu. Jedino utočište i radost pronalazila je u svijetu zbrajanja, oduzimanja, množenja i dijeljenja. Veselile su je kružnice, razni trokuti i ravnala.

„Sutra je odvoz krupnog otpada, ideš s nama rano ujutro“, reče Melisin

otac ispuhujući dim motanog duhana kroz guste brkove.

„Ali ja sutra idem u školu!“ odgovori Melisa.

„Ma kakva škola, što će ti to. Naučila si čitati i pisati, ne treba ti više od četiri razreda. Tvoje mjesto je s nama, a ne s njima.“

„Ali ja želim ići u školu!“ povika Melisa i uplakana istrči na ulicu. Trčala je i trčala, koliko su je noge nosile. Kapi kiše miješale su se sa suzama na njezinu licu.

Ovo nije bio prvi put da joj je otac takvo što rekao. Strahovala je da će uskoro doći dan kada će se njegove riječi obistiniti. Vidjela je to u životima žena oko sebe. Njezine majka, tetke i baka nisu imale priliku završiti osnovnu školu, neke je čak nisu ni pohađale. To ju je boljelo više nego ruganje druge djece. Bila je izgubljena i osjećala se kao da ne pripada ni jednom niti drugom svijetu.

Polako je počela padati noć i Melisa se odlučila vratiti. Umorna i iscrpljena potihlo se ušuljala u kuću, dok je otac spavao i hrkao u svojoj trošnoj fotelji. Legla je u krevet. Osjećala se najumornijom na svijetu. Već je bila na pragu sna, kad se dogodilo nešto za što ni Melisa nije sigurna je li bio san ili java. Topao i sladak dah njezine majke zagrijao joj je lice. Kroz šapat je čula:

„Nikada nemoj odustati od svojih snova. Oni su ti koji te nose kroz život. Škola je tvoj san. Sanjaj ga i dalje.“

Iduće jutro Melisa se probudila ranije nego inače. Bila je uzbuđena. Spremila se i na leđa stavila školsku torbu, koja je ovaj put bila teža nego inače. Više knjiga i bilježnica. Bio je prvi dan petog razreda. Na izlazu iz kuće otac ju je mrko pogledao.

„Stvarno si naivna ako misliš da će ti ta škola pomoći u životu. Mislio sam da si pametnija.“

Melisa je ostala ustrajna, iako su je njegove riječi zaboljele kao i prvi put. Na putu do škole maštala je o prijateljici koju će upoznati ove školske godine, s kojom će napokon moći razgovarati o svemu što je muči, o svemu što je veseli. Nije tada ni znala koliko je u pravu.

Od svih predmeta najviše se veselila matematici, a najviše se bojala

hrvatskog jezika, koji joj nije išao ni u prva četiri razreda. Hrvatski jezik činio joj se vrlo težak i grub, nimalo melodičan, nimalo blizak njoj.

„Cigančura se vratila s karavana“, dočekalo ju je u hodniku škole.

„Past će ovaj razred, sigurno“, nadovezao se netko.

„Zar se ona nije već trebala udati?“

Melisi su ovaj put njihove riječi padale još teže. Bile su nekako stvarnije, kao da sve o čemu govore zaista pripada svijetu u kojem ju je vidio i njezin otac, svijetu u kojem žene u njezinoj obitelji žive. Poput grubih udaraca ranjavale su je cijelo prvo polugodište. Kako su se bližili zimski praznici, osjećala je da joj postaje sve teže, gubila je motivaciju, zaboravljala napisati zadaću i sve se više povlačila u sebe. Čak joj je i majka primijetila da nema više one razigranosti u njezinu koraku.

„Mama, odustajem od škole. Tata je bio u pravu, nije to za mene“, reče Melisa.

Majci je bilo žao, ali je razumjela njezinu bol. I sama je prošla kroz to. Poljubila ju je u čelo i snažno zagrlila.

Početkom drugog polugodišta sva su djeca iz razreda ponovno bila u školskim klupama. Jedino je Melisino mjesto ostalo prazno. Nitko od učenika i učenica nije obraćao pozornost na to što je nema, samo je nastavnica matematike primijetila da u srednjem redu nedostaje ruka koja je uvijek bila podignuta. Mislila je da je Melisa bolesna, no kad je nije bilo dva tjedna, odlučila se zaputiti na njezinu adresu.

Vrata joj je otvorila Melisa.

„Zdravo, Melisa. Došla sam vidjeti kako to da te tako dugo nema na nastavi.“

„Odustala sam od škole. Tamo me nitko ne voli, rugaju mi se, smiju iza leđa i govore mi ružne stvari. A i tata je rekao da mi škola nije potrebna. Mislim da je ovako bolje za sve“, odgovori Melisa očiju punih suza.

„Mislim da je došlo vrijeme da ti ispričam svoju priču. Kada sam išla u školu, druga djeca su mi se stalno rugala jer sam mucala. Cijelu osnovnu školu su me zvali Mucavica. Bilo je dana kada sam i ja htjela odustati,

no svaki put bih pomislila kako je ispred mene još puno matematičkih formula i zanimljivih zadataka koje trebam naučiti i riješiti. Iako to nitko nije očekivao jer sam bila djevojčica, matematika je bila moj svijet. Kao što i sama znaš, to je znanost brojeva, a ne riječi. Možda je zato ti i ja razumijemo bolje od drugih.“

Melisa je bila očarana nastavničinom iskrenošću. Osjećala je da su sada još povezanije.

„Voljela bih da se vratiš na nastavu jer imaš mnogo toga pokazati i dati. Uskoro će se održati školsko natjecanje iz matematike. Već sam razgovarala s tvojim razrednikom i predložila da od svih učenika i učenica iz razreda baš ti sudjeluješ u natjecanju. Što misliš o tome?“

„Ali propustila sam puno toga u ova dva tjedna...“ reče Melisa.

„Nisi propustila ništa što ti i ja sad ne bismo mogle nadoknaditi“, namigne joj nastavnica.

Melisa je nestrpljivo iščekivala zvono za kraj sata kako bi otrčala do oglasne ploče na ulazu u školu. Komisija je objavila rezultate jučerašnjega županijskog natjecanja, na koje je otišla s najboljim rezultatom u školi. Osjećala je uzbuđenje i napetost, a minute su joj se činile kao sati. Gurala se i gurala kako bi se probila do popisa s bodovima. Činilo joj se da je tisuću drugih učenika i učenica ispred nje. Počela je od dna liste. Kako joj se pogled dizao, uzbuđenje je sve više raslo. Na kraju je ugledala svoje ime na 3. mjestu. Nije mogla vjerovati. Mislila je da će joj srce iskočiti iz grudi od sreće i ponosa. Ona. Melisa. Treća!

Melisa se nastavila školovati, upisala fakultet i postala uzor djeci iz svog okruženja. Ružne je riječi i dalje slušala, bilo ih je na svakom koraku. No, uvijek bi se sjetila priče nastavnice iz matematike i majke koja ju je ohrabrivala na tom putu. Ponosno bi digla glavu jer je znala da ima još puno toga dati i pokazati. Sebi i svijetu.

VJEŠTICA

Ne tako davno, u ne tako daleku kraljevstvu, živio je kralj. Imaše kćer jedinicu, Plesu. Djevojka je odrastala na zlatnom dvoru okružena dvorjanima i dvorjankama koji ispunjavahu svaku njezinu želju. Ni u čemu ne oskudijevaše, ni u najraskošnijim haljinama, niti u zlatom vezenim cipelama. No, u tom kraljevstvu kojim upravljaše njezin otac, ona ne osjeti istinsku sreću. Na dvoru je nitko nikada ne vidje nasmijanu.

Primijeti kralj kako cipele koje joj svaki dan daruje već sljedeće jutro bijahu razderane. Jednom je ljutito upita: „Kako uspiješ uništiti svake cipele?“ Nato će mu kraljevna odvažno: „Tako.“

Potom kralj po cijelome kraljevstvu razglasi da će onome tko otkrije kako kraljevna razdire obuću za nagradu dati nju za ženu i pola kraljevstva svojega.

Mnogi su mladići pokušavali i pokušavali, ali ne uspijevahu u tome. Do jednog dana.

Magla pada na grad. Svaki kutak kraljevstva ispunjava. Sve bijaše tiho, no čuli su se koraci jednog vojnika koji se primiču dvorcu. Ostade on u predvorju i pričeka noć, i s njom kraljevnju. Negdje oko ponoći začuje zvuk njezinih cipela i sakrije se iza kamina. Ugleda djevojku kako uzima mast i njome podmazuje potplate. Pobježe ona kroz dimnjak. Vojnik uze one masti pa i on namaza svoje potplate i poleti za njom.

Pojavi se kraljevna u šumi usred kraljevstva. Svaki korak u njoj bijaše čaroban. Ruke joj podrhtavaju, noge klecaju, srce ispunjeno radošću, a njezin duh slobodniji no ikad. Slobodniji jer ugleda tu snažne žene, prijateljice. Kristali obasjavahu drveća, svaki pokret ispuni šumu predivnim zvukovima. Među zvukovima odjekivaše smijeh i kraljevna ugleda žene kako plešu, vrte se i poskakuju držeći se za ruke. Te žene sagrađiše mala skloništa na drveću, dovoljna za svaku da unutra pronađe svoj osobni mir. Poslije se spuštahu na rijeku gdje spravljahu serume, kreme i lijekove za sve one napasti za koje njihov narod ne imade lijeka.

Zahvaljujući svojoj izrazitoj oštrini uma i znanju umjele su izraditi razne lijekove. No, osim toga njihovi umovi bijahu najzaslužniji za

prepoznavanje i onoga društvenog zla koje ih je okruživalo. Nepravde i osuđivanja koji njihove osjećaje izvan šume sputavahu. Slobodu koju im drugi uzimahu i ne prepoznavahu. Ali ta snaga u šumi koju dobivahu jedna od druge bijaše ono što ih je držalo u životu, životu sa svojim obiteljima.

Gledajući sa strane, taj čarobni svijet nikoga ne bi ostavio ravnodušnim. Pa tako ni jednoga krutog vojnika. Ono što osjeti nije mogao prihvatiti. Pokuša objasniti taj doživljaj, ali ne uspje. Mogao im se diviti satima. Snažna je energija ispunjavala njegovo srce. Prvi put osjeti da je živ.

Osjećaj da je živa Plesu je sve ovo vrijeme držao na dvoru. Znala je da pripada šumi. Plesati zajedno s drugim ženama bilo je nešto čemu će uvijek težiti.

Sav svoj potencijal imala je gdje pokazati. Sav je njezin prkos imao smisla. Sva njezina želja za stvaranjem novog i drugačijeg dobila je prostora.

Ali samo do jutra. Mrzila je izlaske sunca. Mrzila je taj početak dana, jer je za nju on bio završetak njezine slobode.

„Zašto se uvijek moram vratiti? Zašto moram bježati?“ pitala se svakog jutra. No, nije slutila da će današnji dan biti drugačiji od svih dosad.

Vrati se vojnik prije kraljevine i stade pred kralja. Reče mu kako djevojka svake noći razdere cipele te mu ispriča što je sve vidio u šumi.

„Ali, cijenjeni kralju, to je mjesto stvaralaštva i izrazite produktivnosti!“

„Izgledam li ja kao netko tko će progutati te izmišljotine?“ ljutito će kralj na vojnिकove riječi.

„Vaša Visosti, to su žene koje izradiše lijekove koje ovaj narod spasiti mogu.“

„Dosta je bilo, ne želim više slušati o tim vješticiarenjima“, otoresito će kralj.

Pokloni se vojnik i izađe razočaran iz njegovih odaja.

Magla se krenula spuštati nad kraljevstvom. Ne vidje se pola dvora. S

njom se ne vidje ni vojnik više.

Svanu zora, a s njom se kraljevna vrati na zlatni dvor. Kraj kamina stajaše kralj.

„Mislila si da ćeš ponovo cipele derati?“

„Otkud ti ovdje?“ iznenađeno će Plesa.

„Pod mojim krovom ćeš biti ili ničijim!“ odrješito će kralj.

„Gospodar ti moj nisi!“ odlučno će ona.

„To su te one vještice drskosti naučile?“

„To je ono što si zatomljivao u meni svih ovih godina“, kroz suze će Plesa.

„Sve sam ti pružio, što još želiš od mene?“ bespomoćno upita kralj.

„Pruži mi podršku da budem sve što jesam i što želim biti“, odgovori ona.

„Ali ne mogu, što će drugi dvorjani kazati?“ s knedlom u grlu će kralj.

Na te riječi napusti kraljevna dvor. Osvrnu se, ali samo nakratko. Znala je da treba ići tamo gdje diše njezina duša. Da u šumi ona istinski postoji. Bijaše to teška ali najhrabrija odluka koju donese. Jedina s kojom je mogla zaspati i probuditi se sretna. S tom odlukom započne ples slobode sa svojim prijateljicama, sestrama. Plesaše sve dok cijele cipele ne potrga.

A kralj ostade sa svojom odlukom na dvoru. Nitko ga više ne vidje izvan njegovih odaja. Zauvijek se pitaše kako bi ovo kraljevstvo izgledalo da je pustio Plesu slobodna duha na dvoru.

No nije ju ni trebao pustiti, Plesa je sama znala kako biti slobodna.

**Bajke kreirane od strane učesnika/ca iz Hrvatske*

Anđela Birkić, Damira Brunac, Vendi Keserica, Tanja Javorina, Ivana Penjak-Kasavica

MODROBRADI

Draga moja Jelena, znam da ti dugujem odgovor na nekoliko pitanja koja diskretno preskačem godinama, ali mislim da si sada spremna i da ti mogu odgovoriti, jer si sada dovoljno odrasla da bi ih razumjela i da ti ne izgledaju čudno ili, kako bi se reklo, kontroverzno. Da, bile su tu dvije zaljubljene djevojke i jedan odvratani, veoma bolestan starac, ali da počnem ispočetka.

Sve je počelo veoma davno, bila sam mlada i nekih se stvari i detalja i ne sjećam dobro. Bez obzira na to kamo pogledali tragajući za početkom moje priče, ostat ćete jednako razočarani. Bile smo zaljubljene i to su bili strast i zanos o kakvima su mnogi sanjali, a želim da takvu ljubav i ti jednog dana osjetiš. Anika i ja, to je bila veza koja je sezala do dubina naših srca. Ali naša sreća nije dugo trajala. Na dan kada su Anikini roditelji otkrili našu ljubav, naša se ljubavna veza promijenila. Oni su bili primitivni, zatvoreni i užasno okrutni... i zato su izgubili svoju kćer. Naš divan svijet odjednom se počeo rušiti. Aniki je najprije bilo zabranjeno da izlazi sa mnom, a ubrzo je njezina obitelj odlučila da se ona mora udati. Bilo je važno da čovjek za koga će se udati može privući njezinu pozornost. Nakon nekog vremena, oni su pronašli jednoga starog plemića koji se nedavno bio doselio i kupio ogromnu staru kuću. Nitko nije ništa znao o njegovoj prošlosti. Starac nije često izlazio i nije mnogo razgovarao s ljudima, tako da mu oni nisu ni imena znali, pa su ga nazvali Modrobradi, aludirajući na njegovu vezu s aristokracijom i plavom krvlju. Svatko u gradiću nastojao je da uda svoju kćer za starca, a neki takvi pokušaji završili su krajnje komično, ali da se ne udaljavam od priče. Anika nije imala izbora, brak je bio dogovoren i oni su se vjenčali. Anika je otišla od kuće, ali smo se nastavile povremeno viđati, jer njezini roditelji nikome nisu bili rekli za našu ljubavnu vezu. Modrobradova kuća bila je lijepa, velika i raskošna, a to je u određenoj mjeri ublažavalo realnost u kojoj se nalazila Anika – u braku s čovjekom koga nije voljela, iako je bio ljubazan. Vrlo uskoro sve se promijenilo. Rekli su mi da ne mogu ući u kuću, da odem kući jer Aniki nije dobro. Ja sam zatražila da prenesu Aniki da sam došla i otišla. Poslije su me obavijestili da je Anika otišla iz gradića da bi se školovala, a to joj je omogućio suprug. Ali ja nisam povjerovala. Obuzeo me strah. Nisam vjerovala da je Anikin nestanak povezan s neakvim školovanjem.

Prolazili su dani i mjeseci, prošle su dvije godine od našega posljednjeg susreta, a nije bilo nikakva traga, nikakva mogućeg objašnjenja o tome što joj se to moglo dogoditi. I u to vrijeme, dok sam sjedila u vrtu, čula sam majku kako razgovara s jednom ženom, koja joj je govorila da Modrobradi opet traži suprugu. Moja ju je majka razuvjeravala govoreći joj da se moja bliska prijateljica udala za njega prije dvije godine. Nastavile su razgovarati, ali ja nisam mogla slušati. Izašla sam i satima besciljno lutala ulicama. Šetala sam se pored Modrobradove kuće i ta kuća, koja mi je nekad izgledala tako veliko i raskošno, sada je bila jeziva i zastrašujuća. Te sam se večeri kući vratila umorna, ali u isto vrijeme i odlučna. Roditeljima sam priopćila da ću se udati za Modrobradog. Oni nisu znali za ljubav između Anike i mene, ali ipak su znali da smo bliske prijateljice i s pravom su bili vidljivo uznemireni i zabrinuti zbog moje odluke. Ali ja sam i dalje bila odlučna, i uopće nisam namjeravala popustiti. Jednostavno, morala sam saznati što se zaista dogodilo s njom. Svadba je bila velika, bogata, ali u isto vrijeme i obična. Bila je na njoj jedna žena odjevena u skupu bijelu haljinu i gomila pijanih gostiju koji su na kraju otišli ponijevši sa sobom polovinu hrane. Modrobradi im je bio u stanju to omogućiti. Imala sam dojam da su se svi osim mene zabavljali. Zatim, stvari su se vratile u svoj svakidašnji ritam, a Modrobradi je na početku bio zaista dobar suprug. Sve to vrijeme o Aniki uopće nismo razgovarali, nikada.

Nakon nekoliko mjeseci našeg braka Modrobradi mi je priopćio da treba ići na službeni put. Rekao je da će ostati dva tjedna i dopustio mi da za to vrijeme u kuću pozovem koga god želim od mojih prijatelja i obitelji. Dao mi je svežanj s ključevima od svih soba u kući. Zatim je otišao, a ja nisam dugo čekala i nisam badava sjedila. Naprotiv, odmah sam krenula u potragu za Anikom. Prošlo je tjedan dana, a ja nisam ništa našla. Već sam bila izgubila svaku nadu. Počela sam se bojati da me Anika možda zaista ostavila i otišla. Tada sam ugledala, među ostalima, i ključ od izbe, a to je bila jedina soba u koju dotad nisam ulazila. Modrobradi je govorio da je to vlažno i hladno mjesto i uvijek je išao sam donijeti vina. Odmah sam sišla u izbu. To je zaista bilo hladno i vlažno mjesto, široko, s mnoštvom bačvi vina pored zidova, a ispunjeno ustajalim zrakom koji je izazivao mučninu. Na kraju dugoga podzemnog mračnog podruma stajao je mali tronožac, a iznad njega crni, težak, zarđao lanac. To je sličilo onom što lokalni historičari nazivaju spravom za „ispitivanje“.

Ne znam koliko je već vremena prošlo otkad se vratio i koliko me dugo zvao. Ja sam bila skamenjena. Ta odvratna sprava bio je odgovor za kojim sam tragala. Brzo mi se spojila priča o „hladnom hodniku sa štakorima u koji je samo on silazio“. Čula sam njegove korake na stubištu. Brze i odlučne. Vjerojatno je znao gdje sam. Vjerojatno se žurio da me ušutka. Bilo je jasno da nisam imala kuda. Nije bilo drugih vrata. Nije bilo sporednog puta. Bili smo on i ja. Nisam znala što je sljedeće. Jedino sam napokon znala: Anika me nije napustila. Ona me nikad ne bi napustila. Modrobradi je ušao. Brektao je kao razjareni bik. Po njegovu pogledu bilo mi je jasno da su sve moje sumnje bile točne. Anika je završila na stolu. Ja sam trebala biti sljedeća. Zatim se sve veoma brzo dogodilo. Skočio je prema meni. Udario me po licu. Pala sam, a on se sagnuo da bi me zgrabio. Ugrizla sam ga za ruku. Jako. Osjetila sam metalni okus krvi. U tome kratkom trenutku, dok je bio u grču, dohvatila sam nož koji mu je bio obješen o pojas. Anika me nije napustila. On ju je ubio. Bio je to samo trenutak. I ležao je mrtav na vlažnu kamenju. Poslije je sve bilo brzo. Pozvala sam jednu staru služavku i jednoga novog mladog slugu. Uklonili smo tijelo. Sutradan u podne, naočigled cijelog sela, natovarili smo kočije prtljagom i ispričali priču da ja krenuo na službeno putovanje. Nitko nikada nije ništa pitao. Nitko ga nikada nije ni upoznao.

Prijevod s makedonskog: Đoko Zdraveski

VUK I TRI PRAŠČIĆA

U jednome osamljenom selu, gotovo kao u drugom svemiru, živjela je velika obitelj prašćića. U ovome malenom mjestu stvari su se sporo mijenjale, a jednolični su dani prolazili. Živjeli su tako prašćići još od davnina, dovoljno daleko od najbliže planine. Sakriveno od znatiželjnih očiju putnika namjernika, u selo, godinama već, možda vjekovima, nitko nije bio donio nikakve vijesti.

Ondje se rodila i odrasla Lulu. Ona je voljela svoje maleno selo, svoju majku, svog oca i svoja dva bratića. Uz njih je naučila sve što je znala o svijetu. Naučila je kuhati od oca, igrati i tražiti hranu od bratića, a majka ju je naučila svirati tamburu i pjevati jednu staru uspavanku.

Ali Lulu je oduvijek bila pomalo drugačija od ostalih prašćića. Radoznala i željna avantura, sanjala je o dugim, dalekim putovanjima. Ova joj se želja s godinama nije gasila. Rasla je zajedno s Lulu i ona je svakodnevno maštala o tome da otkrije čarobne tajne na planini i da upozna njezine čudesne stanovnike.

Kada je bila dovoljno velika da sama putuje, odlučila je otići iz voljenog doma. Ali u životu, ma koliko god mi nešto željeli, nije uvijek lako to i učiniti. Tako je bilo i za Lulu.

U selu je vladao velik strah, koji se s godinama pretvorio u dio svakodnevice – da se onaj koji ode iz malog mjesta nikada neće vratiti. Zato su, pomalo uplašeni i više zbunjeni, njezini najbliži pokušali spriječiti je da krene na put.

„Prije mnogo godina“, počela je majka, „bilo je dvoje znatiželjnih prašćića. Oni koji su ih poznavali spleli su mnogo priča o tome što se s njima dogodilo. Neke dobre priče, ali većinom tužne.“

„Istina je“, nastavio je njezin tata, „da je bilo ovako, pa neka vjeruje tko hoće. Otišli su u planinu čudnu i strašnu, pa su odlučili sagraditi kuću. Prvo je prase sagradilo kuću od slame, poput naših u selu, i sretno se udomilo. Ali, kako se približavala zima, opasnost je rasla. Jedne hladne večeri u studenom izgubio mu se trag. Gospodar planine, strašan, svemoćan vuk, te hladne zimske noći kucnuo je na slamnata vrata. Kada nije dobio odgovor, bijesno je i veoma lako otpuhnuo prasetov dom, a od praseta više ne bijaše ni traga ni glasa.“

„Drugo je prase bilo malo pametnije,“ rekla je majka, „sagradilo je čvršću kućicu, od prački. Ali, i nju su otpuhala velika usta vučja.“

„Ne smiješ ići, Lulu“, umiješali su se bratići. „To su bili hrabri i vrlo snažni prašćići, a opet ih je snašla loša sudba. Velika planina je vrlo opasna, posebno za tebe malu.“

Nakon ove priče mnogo bi se velikih junaka pokolebalo. Ni Lulu nije bilo svejedno, ali ipak, prvo je ljetno jutro došlo i ona je pošla na dugo željeno putovanje. Tako je nekako započela njezina velika avantura. Nekoliko koraka nazad, više naprijed, planina je polako počela otkrivati svoju čudesnu ljepotu.

Poslije nekoliko dana hodanja, Lulu je doputovala do jednog mjesta koje se ne vidi često. Čarobno je mjesto bilo iza planine, jedan vrt s divljim jagodama, pored malene rijeke i lijepe zelene ledine.

„Ovdje ću se odmoriti“, rekla je sebi i približila njušku jagodama.

Uživljena u jelo, nije primjećivala ništa drugo. A kad bi se okrenula, vidjela bi drveće, a na njemu malene stanovnike. Brza, krznena bića, kakva Lulu nikada prije nije vidjela, s dugim čupavim repovima i velikim načuljenim ušima gledala su je s visoka drveća.

Prošlo je nekoliko sati dok se jedno od ovih bića, elegantno i nježno, skakućući nije približilo Lulu i reklo:

„A... khm... Poštovano, ružičasto, četveronožno, velikousto, bismo li se mogli upoznati?“

Lulu se, pomalo uplašeno ali više znatiželjno, okrenu. Primijetila je tada pored sebe dvije svjetlucave okice, male šapice, lijepo krzno i jedan velik rep.

„Ovo mora da je strašni vuk“, rekla je sebi.

Htjela je pobjeći, ali se skamenila u mjestu. Nije mogla progovoriti ni riječi. Na svu sreću, biće je progovorilo:

„Dobro došla u carstvo vjeverica. Ja sam zadužena za komunikaciju s pridošlicama. Ti si nova i pridošlica si, ali ja nikada nisam vidjela nikog poput tebe. Imam važno pitanje: jesi li ti ružičasta zbog jagoda? Odakle dolaziš? Što tražiš ovdje?“

„Znači, ti nisi vuk?“ upita Lulu.

„Ja sam prepametna, prepredivna Veria“, rekla je vjeverica krećući se

lijevo-desno.

„Što je to?“ pitala je Lulu.

„To je vjeverica.“

„Naravno, znala sam!“ rekla je Lulu, pomalo postidjena zbog svog neznanja. „Ja dolazim iz sela. Zovem se Lulu.“

„Lulu, što tražiš ovako sama iza planina i rijeke?“

„Tražim mjesto u kojem bih sagradila kuću, ali mora biti od najčvršće građe, ne od slame i trske, jer će je vuk otpuhati i poslije ni traga ni glasa od mene, nestat ću.“

„Ja nisam upoznala tog puhačkog, kućerušiteljskog vuka, ali imaš moju riječ, mi ćemo ti pomoći da sagradiš najčvršću kuću u cijeloj šumi.“

„Kakva sreća!“ viknula je glasno Lulu, uzbuđena od pomisli da živi među jagodama i ovim novim, malenim prijateljima.

„Dođi sa mnom, na ovo drvo“, viknula je Veria i kao da je nestala.

Na veliko iznenađenje svih prisutnih, Lulu se nije mogla penjati po drveću lako kao vjeverice. Nakon nekoliko neuspjelih pokušaja odlučili su kako je ipak najbolje da Lulu živi na zemlji. Ali, vjeverice nisu znale graditi takve domove. Tako se Lulu upoznala s dobrim prijateljima svojih prijatelja, dabrovima. Dabrovi su bili poznati po cijeloj šumi, pa i dalje, kao najbolji graditelji najčvršćih domova.

Ubrzo Lulu ne samo da je dobila lijepu, čvrstu kućicu od cigala nego i različite i vesele prijatelje. Vrapci glasonoše i raspjevani slavuji živjeli su na drveću, dugouhi nemirni zečevi i kratkovidne krtice ispod zemlje. Od svih njih, stanovnika ovog mjesta puna čudesa i radosti, Lulu je naučila mnogo. Ali, iako je dugo ondje živjela, nije saznala ništa više o strašnom vuku. Lulu je često pomišljala na njega i na svoje malo selo, tako različito od planine. Možda će jednog dana vuk stvarno doći. Možda će otpuhati i njezinu lijepu kućicu. No, Lulu je htjela vjerovati da će, možda, na kraju i vuk i ona postati dobri prijatelji.

Prijevod s makedonskog: Đoko Zdraveski

**Bajke kreirane od strane učesnika/ca iz Makedonije*

Leni Frckoska, Kristijan Stefanovski, Marija Boshkovska, Kristijan Georgiev, Simona Mancheva, Aleksandra Taseva

NIJEMI JEZIK

U jednoj kući u malome dalekom mjestu živjela je djevojka po imenu Lejla. Jedne večeri, vraćajući se kući nakon naporna rada u vrtu, Lejla začu neke neobične zvuke koji su dopirali iz šupe. Brzo potrča prema šupi i ondje zateče mačku kako mjauče iza zatvorenih vrata. Pokušala je otvoriti stara drvena vrata, ali isprva nije uspjela. Pokušala je i drugi put, ali opet nije uspjela. Treći je put svom snagom pogurala i napokon uspjela otvoriti vrata. U šupi je zatekla izglednjelu, zarobljenu mačku. Odmah ju je unijela u kuću, zatim je nahranila i utoplila. Dok je Lejla očarano gledala u glatko crno krzno, vani naglo udari strašan grom, mačka glasno zamjauče i soba bi obasjana jarkom svjetlošću. U tom trenutku Lejli zazvoni u ušima i najednom ču nečiji zvonak glas:

„Prestraših se, udari grom iz vedra neba“, progovori mačka, a Lejla je stade zbunjeno gledati.

„Kada bi me samo razumjela ova ljepotica, zahvalila bih joj na sav glas što me izbacila, utoplila i nahranila.“

Lejla se zapita počinje li gubiti razum, poče misliti i strahovati, pa od toga silnog straha izbaci mačku iz kuće.

„Što joj bi?“ začuđeno reče mačka i nastavi svojim putem.

Lejla i to ču, ali se pretvaraše da nije, pa i ona nastavi svojim poslom. Bacila se na spremanje večere i pospremanje kuće kako bi zaboravila da se išta dogodilo. Kad joj muž stiže kući, njemu ne reče ništa. Kada bi vrijeme za spavanje, njih dvoje legoše u krevet i u miru zaspaše.

U ranu zoru, Lejlu nešto trže iz sna:

„Preljepo jutro“, reče vrabac promatrajući rano svitanje.

Lejla, ni na javi niti u snu, pogleda svog muža kako leži pored nje i nepomično spava. Osvrnu se oko sebe i vidje dva vrapca na prozoru kako razgovaraju:

„I ja kažem, davno nisam ljepše jutro dočekao“, odgovori drugi vrabac.

Lejla se poče pitati može li ona to čuti što drugi živi svijet govori. Polako ustade iz kreveta, da muža ne probudi, navuče haljinu i cipele pa krenu dalje za odgovorima.

Na početku sreće pijetla koji poče buditi mještane svojim kukurikanjem.

„Buđenje“, povika pijetao. „Ustajte, ljudi.“

„Možeš li me ti razumjeti?“ upita ga Lejla.

„Uvijek sam mogao,“ odgovori pijetao, „a vidim da od danas možeš i ti mene; a prije nekog vremena, kada sam te tražio da mi baciš još jednu šaku kukuruza, ti si samo nastavila bacati ostalim kokošima.“

„Nisam razumjela što si mi htio reći. Evo, obećavam, od danas će biti drugačije. Dobivat ćeš hrane koliko god zaželiš“, odgovori Lejla pijetlu, pa nastavi hodati.

Na jednom drvetu u okolnoj šumi vidje dvije vjeverice kako se otimaju oko jednog žira.

„Pusti ga, moj je“, reče jedna.

„Nije, moj je!“ povika druga vjeverica.

„Prva sam ga ugledala, i sama to znaš.“

„Nemojte, nemojte se svađati, ja ću vam dati još jedan, tako će svaka imati svoj“, reče Lejla i umiri ih.

„Hvala ti“, povikaše obje u isti glas i hitro pobjegoše na sljedeće drvo.

Poslije naporna dana, šećući se šumom, najzad odluči Lejla da se vrati svom domu. Na pragu kuće dočeka je zabrinut i ljut muž.

„Gdje si bila cijeli dan?“ upita je ljutito.

„Radila sam u vrtu“, odgovori Lejla kako bi izbjegla nepriliku, zatim otrča u sobu ne bi li se spremila za spavanje.

Muž ostade u čudu, ali bez riječi ode na počinak.

Ujutro on ustade prije Lejle pa pođe putem osluškivati i raspitivati se kod

seljaka.

„Je li, susjed, vidje li ti jučer negdje onu moju da se smuca?“ upita Lejlin muž.

„Bogme, vidjeh je ja,“ odgovori susjed, „ni zdravo da mi kaže, nego se sagnu i poče razgovarati s mojim ovcama, kao da je one razumiju.“

„Ma nemoj mi reći,“ reče Slavko, „razgovara s ovcama?“

„Ne pomaknuo se s mjesta ako lažem“, reče susjed.

Muž ne htjede to prihvatiti, pa krenu dalje po susjedstvu. Stade ispred seoske zadruge i ondje zateče nekoliko starih družbenika.

„Gdje si, prijatelju stari?“ povikaše glasovi. „Nema te da s društvom popiješ koju, nego se vucaraš s onom svojom po cijeli dan.“

„Da je niste jučer slučajno vidjeli kako prolazi ovuda?“ upita on.

„Još pitaš.“ odgovori jedan od njih. „Pa trčala je za vjevericama kao luda. Nisi ti nju naučio kako treba, mnogo ona tebi skiće.“

Muž se tu strašno naljuti, potrča kući te stade sve vikati na Lejlu.

„Priznaj, kakvu si štetu pravila jučer?“ bjesnio je na nju.

Lejla ga pokuša umiriti, pa mu se stade povjeravati.

„Čuj me, priznat ću ti nešto“, reče Lejla, pa mu oda svoju tajnu: „Mogu pričati sa životinjama.“

Muž ne htjede prihvatiti i povjerovati u to, pa je iz sve snage udari. Lejla pade na pod, a on sve tada šakama po njoj.

„Neću više vidjeti da si izašla iz kuće dok mi se ne javiš, a tek neću čuti za ta nečista posla. Neću da me narod ogovara po selu i priča da mi je žena luda, ovakva i onakva“, zaprijeti on i ode u sobu, te legnu i ubrzo zaspa.

U očaju, Lejla stade misliti kakav bi to život bio kada bi bila slobodna. Kada bi mogla samo koračati kroz šumu, kroz svijet. Kada bi joj svaki cvrkut ptica bio jasan, kada bi u svakom zavijanju vuka čula neka priču.

Odjenula je haljinu, obula najudobnije cipele, pustila kosu preko ramena i krenula. Krenula i više se nikad nije vratila. Zauvijek je ostala u prirodi, sa svojim životinjama.

U godinama koje su uslijedile, po selu i okolini, ispredala se priča, priča o samotnoj ženi, koja živi negdje na obodu sela. Pričalo se da je uvijek sama, i pomalo divlja, ali povremeno kada bi je netko od mještana vidio, bila bi nasmijana i nekako sretna.

SNJEGULJICA

Ne tako davno, u jednome udaljenom kraljevstvu, živjela je djevojka po imenu Snjeguljica. Potala je iz aristokratske obitelji – naime bila je kraljeva kći, nasljednica trona. Kako nije imala braće i sestara, Snjeguljica je dane provodila u predivnim vrtovima kraljevstva uz brižan nadzor guvernantki koje su je pripremale da jednog dana postane princeza koja će vladati kraljevstvom. Kada je Snjeguljica imala svega tri godine, majka joj je umrla. Uskoro se njezin otac ponovo oženio, kako je red, i na dvor doveo novu kraljicu, ženu po imenu Ognjenka, koja je potom postala nova kraljica. S Ognjenkom je na dvor došao i njezin brat, koji je bio i njezin najbliži prijatelj i suradnik. Godine su prolazile, kralj se razboli i ubrzo umre. Snjeguljica je ostala živjeti sa svojom maćehom i u početku gubitak oba roditelja nije doveo do velikih promjena u Snjeguljičinu životu. Kraljica Ognjenka vladala je i nije obraćala pozornost na Snjeguljicu, koja je polako sazrijevala i postajala mlada žena. Između njih dvije nije vladao odnos povjerenja i ljubavi, takoreći; živjele su jedna kraj druge, gotovo ne poznajući se. Ipak, dani bezbrižnosti bili su iza Snjeguljice. Kraljičin brat Ognjen, primijetivši da se Snjeguljica približava punoljetnosti, u godinama kada po zakonima kraljevstva službeno postaje prijestolonasljednica, počeo kovati zavjeru kako bi kraljici za početak skrenuo pozornost na to da Snjeguljica može ugroziti njezinu vladavinu. Vidjevši u svemu tome osobnu korist, ali i zadovoljenje vlastite zlobe, obećao kraljici kako će se pobrinuti za to da Snjeguljica ne dođe na tron bar još nekoliko godina. Kako je kraljica bila izuzetno zauzeta rješavanjem problema koji su razarali kraljevstvo, poput rastućeg siromaštva, samo je kimnula, ne razmišljajući o tome što je točno njezin brat imao na umu i na što je sve sposoban.

Ognjen, kraljičin brat, bio je po prirodi lakom i pohlepan, i zapravo je godinama zavidio sestri na njezinoj poziciji, sve vrijeme maštajući o tome da on dođe na tron. Sve to vrijeme koristio se sestrinim povjerenjem i njezinim imenom kako bi stjecao korist, i oko sebe gradio krug jednako pohlepnih ljudi, s kojima je godinama pljačkao kraljevstvo, sve to skrivajući od sestre, koja nije uspijevala pronaći razlog sve većoj bijedi u kojoj se kraljevstvo nalazilo, a koju su najviše osjećali oni najsiromašniji, seljaci i zanatlije.

Kako mu je Snjeguljica predstavljala potencijalno veliku prijetnju u održavanju vlastitih privilegija i raskošna načina života, Ognjen je naredio svojim ljudima da je pronađu i ubiju.

Snjeguljica je, ne potpuno svjesno, zazirala od Ognjena i klonila ga se. Iako nisu imali razloga da se često sreću, Snjeguljica je godinama izbjegavala svaki susret, osjećajući da joj taj čovjek ne misli dobro.

Na dan kad je Ognjen poslao svoje ljude da nađu Snjeguljicu, ona se zatekla na tržnici, kamo je inače voljela dolaziti, družiti se i pomagati seljacima koji su prodavali svoje mukom uzgojeno povrće i voće. Čula je da netko uzvikuje njezino ime i u daljini vidjela jednog od Ognjenovih poslušnika kako hoda tržnicom tražeći je. Sakrila se ispod jedne tezge i tu pričekala dok ne prođe. Intuicija joj je govorila da se nikako ne smije vratiti u svoje odaje, osjećala je da joj se nešto loše sprema.

Te noći, sakrila se i prespavala u štali jednog seljaka. Bio je to seljak čijoj je obitelji pomagala na tržnici i s kojom se rado družila, odlučna da se više ne vraća u dvor, taj dvor koji je odavno prestala smatrati svojim i gdje nije bila sretna. Zapravo, odlučila je da u zoru ode iz kraljevstva, dok ne dozna o čemu je riječ i zašto je Ognjen traži. S malom torbicom u kojoj je imala tek najpotrebnije sitnice koje su joj seljaci dobavili, s prvim je pijetlovima krenula put šume, ne znajući kuda točno ide. Ustvari, kada je krenula, shvatila je da u ovoj šumi nikada nije bila, ali kako se nije htjela vraćati u kraljevstvo, nastavila je pješačiti. Kako je bilo proljeće, u šumi je bilo obilje voća, a noću je spavala pod otvorenim nebom. Nakon nekoliko dana pješačenja, šuma se počela prorjeđivati i Snjeguljica je ubrzo izašla iz nje, naišavši na rijeku. Na tom dijelu rijeke nije bilo mosta, ali nekoliko ga je stotina metara dalje našla i, prešavši ga, zakoračila u potpuno nepoznato mjesto.

Ipak, nije bila uplašena. Zakoračivši u ovo tajanstveno mjesto, osjetila je ugodnu atmosferu i preplavio ju je osjećaj sigurnosti. S obzirom na to da je Snjeguljica bila kraljevskog roda i da je u svome starom kraljevstvu navikla da je svi promatraju, ocjenjuju i komentiraju njezino ponašanje, što je često dovodilo do toga da nije bila opuštena i sasvim svoja, sada, u ovom mjestu, osjeti neki neobičan nagovještaj slobode, jer u prvi mah nitko nije obraćao pozornost na nju. Iako je mjesto bilo gusto naseljeno, svi su bili zaokupljeni nekim svojim poslovima i činilo se da žive u skladu. Radoznalost, ali i smjelost, nagonili su je da ide dalje;

jednostavno, nije mogla odoljeti svim dojmovima i nije se zaustavljala. Išla je sve dalje, dalje, dalje, dok nije stigla do mjesta koje je izgledalo kao glavni gradski trg.

Na trgu je naišla na grupu žena i muškaraca koje su razgovarali o aktualnim problemima ovoga, za Snjeguljicu, čudnoga grada. S obzirom na to da u svom kraljevstvu nikada nije vidjela da muškarci i žene zajedno rade i odlučuju o važnim pitanjima, ova ju je situacija prvo veoma iznenadila, a onda i neobično privukla. Ostala je iz prikrajka pratiti i slušati o čemu je riječ. Posebno su je privukle riječi jedne starije žene, koja je grupi okupljenih ljudi na trgu objašnjavala kako da zaštite seljačke njive, livade i kuće od predstojećih poplava. Na njezine prijedloge i ideje svi su oduševljeno kimali, i Snjeguljica je stekla dojam da je ona ustvari nekakva kraljica ili upraviteljica ovoga tajanstvenoga grada. Ipak, nije bila baš sasvim u pravu. Iako je većina ljudi na skupu izgledala kao da će prihvatiti i usvojiti staričin prijedlog, ustade jedan čovjek i svi utihnuše u iščekivanju onoga što će reći.

„Dobro, dosta je bilo razgovora, učinit ćete kako vam ja kažem, jer ja znam što je najbolje za vas! Prijedlozi Mudre Jelene jesu dobri, ali moji su bolji, rasprava je završena!“

Prisutni spustiše poglede, ču se neko tiho negodovanje, ali se nitko ne suprotstavi i ovaj čovjek s još nekoćinom napusti skup. Za njima i ostali krenuše kućama i nastaviše sa svojim poslovima.

Snjeguljica razočarana sjede na klupicu u blizini i stade razmišljati o situaciji koja se upravo bila dogodila. Mučilo ju je pitanje zašto nije bio usvojen prijedlog Mudre Jelene, koja baš u tom trenutku sjede kraj Snjeguljice i reče: „Draga, ako smijem primijetiti, nova si ovdje, kako se zoveš?“

„Upravo sam razmišljala o vama. Da, nova sam, upravo sam stigla“, reče Snjeguljica.

„Drago mi je, ja sam Jelena. Želiš li ostati u našem gradu?“

„Pa, ja... ja, sad ne znam. Kada sam zakoračila u grad, vidjela sam sklad na ulicama, muškarce i žene koji rade, sjede, razgovaraju. Učinilo mi se da sam vidjela jednakost, pravdu, ali sada više nisam sigurna.“

„Govoriš li to zbog rasprave na trgu?“

„Pa da, vidite, ja sam na trenutak pomislila da je ovaj grad idealno mjesto, mjesto na kojem bih mogla biti sretna, gdje su muškarci i žene ravnopravni i složni, gdje vlada pamet i znanje, a ne moć i gola snaga, a eto...”

„Draga Snjeguljice, kako su divne tvoje misli, kako je samo opijajuća tvoja energija, podsjećaš me na nekog, nekog, evo, neću kriti, podsjećaš me na mene... Povjerit ću ti nešto, draga, nadam se da ćeš me saslušati i razumjeti. Želim ti govoriti o svijetu, ovom gradu, budućnosti. Nekada davno i ovaj grad je bio isti kao kraljevstvo iz kojeg dolaziš, bio je nepravedan, siromašan, mračan i nesretan. Bogati nisu marili za siromašne, a siromašni su mrzili bogate, kraljeve, a i jedni druge. Bilo je to kraljevstvo puno sukoba, tragedija, kraljevstvo u kojem su posebno patile i stradale žene koje nisu imale nikakva prava. Ovu priču je meni, kada sam bila mlada kao ti, ispričala jedna mudra žena, žena koja se zvala Sofija. Ipak, mudra Sofija mi je povjerila još nešto, nešto što ću sada ja povjeriti tebi, draga, jer moj se kraj bliži, a netko treba nastaviti našu borbu i učiniti ovaj grad još boljim i pravednijim za žene, za sve... Jer ako vlast u gradu nije pravedna prema ženama i ako ih sputava, nestat će ove teško dostignute slobode, različitosti i napretka. Jer, draga moja, kao što si vidjela na trgu, ženska misija, misija mudrih i hrabrih žena prije Sofije još nije gotova, nismo uspjele ostvariti istinsku jednakost i uvažavanje u ovom gradu. Mi se jesmo uspjele tome približiti, ali čak ni ovaj grad, odnosno vlast u njemu, ženama ne dopušta – iako to javno ne želi reći pred građanima – punu slobodu odlučivanja i vođenja, upravljanja i vladanja. Ja se jesam, draga moja, primakla tome koliko sam mogla, primakla sam se tako puno, ali je nisam dosegla. I zato tebi, draga, prenosim ovu priču u nadi da ćeš je nastaviti, dostići ono što ja i moje prethodnice nismo uspjele, nismo stigle. U tebi, draga Snjeguljice, leži neslućena moć, moć kojom ćeš ostvariti našu, žensku misiju. Prigrli je, ne plaši je se, ne odbacuj je...

Tada Mudra Jelena izvadi prsten sa ženskim znakom i predade ga Snjeguljici.

„Ovaj prsten pogledaj svaki put kada si u nevolji ili nedoumici, svaki put kad osjetiš da si sama ili da tvoja borba nema smisla. On će ti pomoći, povratit će ti snagu, pokazati pravi put. Bit će tvoj tajni saveznik u osvajanju potpune slobode za žene i za bolji svijet!”

** Bajke kreirane od strane učesnika/ca iz Srbije*

Biografija urednika

VASKO RAIČEVIĆ, rođen 20. rujna 1979. u Podgorici

Osnovne i specijalističke studije dramaturgije završio je na cetinjskom Fakultetu dramskih umjetnosti.

Komad *Dobra smrt* postavljen je u Crnogorskom narodnom kazalištu (režija: Filip Grinvald). Isti je komad postavljen i u kazalištu u Toboljsku u Rusiji (režija: Pavel Zobnin) i u Rostovu na Donu (režija: Herman Grekov).

S komadom *Kalina proces* pobijedio je na natječaju za najbolji crnogorski suvremeni dramski tekst 2012.

Drame su prevedene na engleski, ruski, slovenski i poljski jezik.

Knjiga *Drame* objavljena je u izdanju OKF-a i CDNK-a (2015).

Kratke priče objavljivane su u časopisima *Ars* i *Artikulacije* (Hrvatska), eseji u časopisima *Lingua Montenegrina* i *Ars*.

Pisao je kazališnu kritiku za podgoričke *Dnevne novine* i portal Peripetija.

Direktor je Alternativne teatarske aktivne kompanije (ATAK).

Radio je kao asistent na predmetu Dramaturgija na cetinjskom FDU-u.

Trenutačno je asistent na predmetu Antička književnost na Fakultetu za crnogorski jezik i književnost.

**FAIRY TALES
ARE FOR
EVERYONE**